

Näktergalens mentorsverksamhet som en metod för inklusion av invandrarbarn

- En studie av ett pilotprojekt på Arcada

Saga Gussander

Mari Sievinen

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	3483, 3166
Författare:	Saga Gussander, Mari Sievinen
Arbetets namn:	Näktergalens mentorsverksamhet som en metod för inklusion av invandrabarn. En studie av ett pilotprojekt på Arcada
Handledare (Arcada):	Carina Kiukas
Uppdragsgivare:	Arcada
<p>Sammandrag:</p> <p>Denna studie handlar om inklusion av invandrabarn med hjälp av Näktergalen mentorsverksamhet som metod. Examensarbetet utgår från att granska Näktergalen pilotprojektet på Arcada genom en empirisk fallstudie. Syftet med arbetet är att undersöka och få en djupare förståelse om Näktergalen mentorsverksamhet som en inkluderande metod av invandrabarn ur ett socialpedagogiskt perspektiv. Den teoretiska referensramen behandlar bemötande, inklusion och delaktighet samt mentorskap. Utgående från fallstudie och deltagande observation inom pilotprojektet samt med hjälp av teorier och tidigare forskning inom området besvaras problemställningarna; Hur fungerar Näktergalen mentorsverksamhet som en inkluderande metod för invandrabarn och hur kan man stöda mentorerna med tanke på inklusion och bemötande? Studien avgränsas till att undersöka ett invandrabarns inkludering i samhället utgående från ett socialpedagogiskt perspektiv. Som empiriskt material används dagboksanteckningar som baserar sig på möten mellan ett invandrabarn och en mentor. Resultaten i forskningen visar att mentorskapet har många fördelar för både barn och mentor i den ömsesidiga relationen. Mentorskapet höjer bland annat barnets självkänsla och delaktighet samt sociala färdigheter, vilket i sin tur främjar inklusion för invandrabarnet. Utgående från resultaten kan man dra den slutsatsen att Näktergalen mentorsverksamhet är en väl användbar metod för inklusion av invandrabarn inom samhällets olika arenor. Begrepp som tas upp i studien är bemötande, mentor/mentorskap, delaktighet, social inklusion, exklusion, integration och invandrare.</p>	
Nyckelord:	Bemötande, mentor/mentorskap, delaktighet, social inklusion, exklusion, integration och invandrare.
Sidantal:	62
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social Services
Identification number:	3483, 3166
Author:	Saga Gussander, Mari Sievinen
Title:	Nightingale mentoring as a method for including immigrant children. A study of an pilot project at Arcada University of Applied Sciences
Supervisor (Arcada):	Carina Kiukas
Commissioned by:	Arcada
<p>Abstract:</p> <p>This study researches in Nightingale mentoring scheme as an including method for immigrant children. The study is based on a pilot project within Arcada, University of applied sciences as an empirical case study. The purpose of the research is to investigate and get a deeper understanding in the Nightingale scheme as an including method of immigrant children from a social pedagogical perspective. The theoretical reference contains terms like interaction, inclusion, participation and mentoring. By using observing participation and case study based on the pilot project and with the help of theories and earlier researches we are trying to find answers to our research questions; How does Nightingale mentoring scheme work as an including method for immigrant children and how can the mentors be supported in the interaction and inclusion of immigrant children. The study differentiates to investigate one immigrant child and the child's inclusion to the society from a social pedagogical perspective. The empirical material contains information from the meetings between mentor and child in form of the mentor's diary. The results in the research show that this type of mentoring has many advantages both for the child and the mentor in their mutual relation. The mentoring scheme increases the child's self-esteem, participation and social skills, which improves the child's inclusion in the society. The conclusion in the study, based on the results, is that Nightingale mentoring scheme is a well working method for including immigrant children in different arenas within the society. The key terms for the study are interaction, mentor, mentoring, participation, social inclusion, exclusion, integration and immigrant.</p>	
Keywords:	Interaction, mentor, mentoring, participation, social inclusion, exclusion, integration, immigrant
Number of pages:	62
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	3483, 3166
Tekijä:	Saga Gussander, Mari Sievinen
Työn nimi:	Näktergalen mentoritoiminta metodina maahanmuuttajalasten inklusioon. Arcadan pilottiprojektiin perustuva tutkimus
Työn ohjaaja (Arcada):	Carina Kiukas
Toimeksiantaja:	Arcada
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Tutkimus perustuu maahanmuuttajalasten sisällyttämiseen/inklusioon yhteisöön Näktergalen mentoritoiminnan avulla. Päätötyön tarkoituksena on tutkia mentoritoimintaa tapaustutkimuksen muodossa joka perustuu Arcada Näktergalen pilottiprojektiin. Tarkoituksena on selvittää ja saada syventävä ymmärrys mentoritoiminnasta käyttökelpoisena menetelmänä lasten inklusiosta yhteisöön, sosiaalipedagogista näkökulmaa käyttäen. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjautuu kohtaamisen, inklusion, osallistumisen ja mentoritoiminnan eri osa-alueista. Löytääksemme vastauksen tutkimuskysymyksiin käytämme apuna mainittuja teoreettisia viitekehyksiä, tapaustutkimusta, osallistuvaa havainnointia sekä aiemmin tehtyjä tutkimuksia aiheeseen liittyen. Pyrimme pääasiassa löytämään vastauksen kahteen eri tutkimuskysymykseen; Miten Näktergalen mentoritoiminta toimii sisällyttävänä menetelmänä maahanmuuttajalapsille ja miten mentoreita voidaan tukea lapsen kohtaamisen ja inklusion kannalta? Tapaustutkimus rajautuu tarkastelemaan ainoastaan yhden maahanmuuttajalapsen inklusiota yhteisöön sekä tämän kohtaamisia mentorin kanssa. Empiirinen materiaali koostuu mentorin omista muistiinpanoista ja käsityksestä lapsen ja mentorin kohtaamistilanteista. Mentori toimii tällaisessa tutkimuksessa osallisena havainnoitsijana. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että mentoritoiminnalla on useita etuja sekä lasta, että mentoria ajatellen. Tuloksista ilmenee, että vastavuoroisen mentorisuhteen myötä lapsen itsetunto kohenee. Myös lapsen osallistuminen sekä sosiaaliset valmiudet paranevat, joka johtaa yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja näin myös lapsen inklusioon yhteiskunnan eri areenoihin. Tutkimustuloksista päätellen Näktergalen mentoritoiminta soveltuu erinomaisena menetelmänä maahanmuuttajalasten sisällyttämiseen yhteisöön ja uuteen kulttuuriin. Avainsanoja tutkimuksessa ovat; kohtaaminen, mentori, mentoritoiminta, osallistuminen, sosiaalinen inklusio, eksklusio, integraatio ja maahanmuuttaja</p>	
Avainsanat:	Kohtaaminen, mentori, mentoritoiminta, osallistuminen, sosiaalinen inklusio, eksklusio, integraatio, maahanmuuttaja
Sivumäärä:	62
Kieli:	Ruotsi

Hyväksymispäivämäärä:

INNEHÅLL

1	Inledning.....	8
2	Bakgrund.....	9
2.1	Integration och inklusion.....	11
2.2	Invandrare	12
2.3	Syfte och frågeställningar	13
2.4	Avgränsningar	13
3	Tidigare forskning	14
4	Teoretiska utgångspunkter	21
4.1	Vad är en mentor?.....	21
4.1.1	<i>Mentorn är en positiv vuxen förebild</i>	<i>22</i>
4.1.2	<i>Fungerande och organiserat mentorskap</i>	<i>22</i>
4.1.3	<i>Handledning för mentorer.....</i>	<i>23</i>
4.2	Den Socialpedagogiska förståelsen av social inklusion och delaktighet	24
4.2.1	<i>Begreppet inklusion</i>	<i>24</i>
4.2.2	<i>Social inklusion ger en möjlighet till ett meningsfullt vardagsliv</i>	<i>25</i>
4.2.3	<i>FN:s och WHO:s definition av delaktighet.....</i>	<i>26</i>
4.2.4	<i>Delaktighetens betydelse för barn.....</i>	<i>27</i>
4.3	Socialpedagogiskt bemötande	30
4.3.1	<i>Bemötande</i>	<i>30</i>
4.3.2	<i>Möten mellan människor</i>	<i>31</i>
4.3.3	<i>Mentor möter mentorbarn.....</i>	<i>31</i>
4.3.4	<i>Professionellt bemötande som grund för mentorskap.....</i>	<i>32</i>
4.3.5	<i>Etiska värdegrunder i bemötande</i>	<i>33</i>
5	Metod.....	34
5.1	Kvalitativ ansats.....	35
5.2	Deltagande observation	36
5.3	Fallstudieundersökning	37
5.4	Dokumentation	38
5.5	Etiska överväganden	39
5.6	Innehållsanalys.....	41
5.7	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	42
6	Resultatredovisning av dagboksanteckningar	43
6.1	Fallbeskrivning.....	43
6.2	Hur avspeglas ett gott bemötande mellan mentor och barn?	44
6.3	Hur främjar mentorskapet inklusion och delaktighet?	45

6.4	Mentorns roll för barnet	46
6.5	Mentorns behov av handledning	47
7	Analys och diskussion	49
7.1	Analys kring resultat	49
7.1.1	<i>Gott bemötande i relationen mellan mentor och barn</i>	<i>49</i>
7.1.2	<i>Inklusion och delaktighet i mentorskapet</i>	<i>51</i>
7.1.3	<i>Mentorn som rollmodell för barnet.....</i>	<i>52</i>
7.1.4	<i>Handledningens betydelse för mentor.....</i>	<i>54</i>
7.2	Metoddiskussion	56
7.3	Arbetslivsrelevans	58
7.4	Förslag till vidare forskning.....	59
Källor	61

1 INLEDNING

Detta examensarbete behandlar mentorsverksamhet som en inkluderande metod för invandrarbarn ur ett socialpedagogiskt perspektiv. Temat för arbetet är aktuellt i och med det ökande antalet invandrare i det finländska samhället. Invandrarna ställs inför många utmaningar då en inflyttning till ett nytt land tar plats. För att underlätta den långa inklusionsprocessen för invandrare i det nya samhället behövs både stöd, information om den nya kulturen och uppmuntring i ett tidigt skede. För att detta kan bli möjligt bör invandrare få stöd både från samhället men också på individuell nivå. Mentorskap, det ömsesidiga förhållande mellan mentor och barn är något som sker på micronivå och kan framförallt åstadkomma attitydförändringar mot invandrare men också bilda nya vänskapsrelationer mellan individer. Vi vill undersöka mentorns och invandrarbarnets relation samt mentorskapets effekter på barnets inklusion i den nya kulturen. För att finna svar inom detta forskningsområde deltar en av forskarna i Näktergalen pilotprojekt och träffar ett invandrarbarn en gång i veckan under 8 månaders tid. Pilotprojektet fungerar som grund för arbetet då den tillämpas med tidigare forskning och teorier kring temat. Näktergalen mentorsverksamhet har redan visat goda resultat från tidigare i och med att den blivit verksam i flertal olika länder. För att få en djupare förståelse om denna mentorsverksamhet från ett socialpedagogiskt perspektiv har vi valt att använda centrala begreppen bemötande, inklusion, delaktighet och mentorskap. I det första kapitlet beskriver vi bakgrunden till Näktergalen mentorsverksamhet. Därefter definieras begreppen integration, inklusion och invandrare som inledande förklaring till temat. Vi går djupare in i de centrala begreppen i och med att teorier granskas både utgående från en professionell synvinkel men också utgående från mentorns samt invandrarbarnets perspektiv. För att mentorn skall få en god handledning i sitt arbete med barnet behandlar vi också handledningens betydelse och organiserad mentorsverksamhet.

Som socionomstudenter har vi ett speciellt intresse att forska kring temat i examensarbetet utgående från ett socialpedagogiskt perspektiv. Arbetsfördelningen i examensarbetet delades till en början så att Saga beskrev delen kring projektet och mentorsverksamhet samt metodbiten och Mari beskrev teorier. Vi upptäckte i ett tidigt skede att en sådan arbetsfördelning blev för separerat och den röda tråden var svår att behålla längs

med arbetet. För fortsatt arbete ändrades indelningen på så sätt att vi till största delen skrev och bearbetade texter tillsammans. Dessa delar berör bland annat vissa teorier, analys, resultat och tidigare forskning. Tidigare forskning delades så att Mari skrev om Croonas och Nordevalls avhandlingar och Saga om Grander och Wiggs avhandlingar. I teoridelen ansvarar Saga för de delar som berör mentorskap och Näktergalen projektet, fallbeskrivning och teoretiska delen för undersöknings metod. Inom Näktergalen pilotprojektet har Saga fungerat som mentor till invandrabarnet och samlat in data till examensarbetet. Mari ansvarar för teorier kring inklusion och arbetslivsrelevans. Vi har upplevt arbetsprocessen vara väldigt lärorik och ett gott samarbete har utvecklats längs med vägen.

2 BAKGRUND

Grundidén med Näktergalen är ömsesidig nytta vid möten mellan människor. En viktig del i mentorsverksamheten är att verka för och dra nytta av den etiska och sociala mångfald som finns i samhället. I Näktergalen Malmö, som är grundkonceptet, fungerar studenter som mentorer till invandrabarn i åldern 8 till 12 år. Mentorskapet varar i 8 månader då mentorn träffar sitt mentorsbarn en gång i veckan. Meningen är att bättre förstå varandras olikheter och likheter och på det sättet steg för steg ändra attityder i samhället. Långsiktig målet för Näktergalen är att bidra till en bred rekrytering till högskole- och universitetsstudier. (Lönroth 2007 s.10, 16,17)

Idag finns det många olika varianter av Näktergalen. Näktergalen Senior, Näktergalen Entreprenör, Näktergalen Ungdom och Nightingale Intergen där grundidén är samma för alla. Dessa mentorkoncept omfattar också andra än bara studenter och skolbarn. Förebilden för Näktergalen mentorsverksamheten kommer från Israel och organisationen Perach då modellen användes som en metod att integrera, berika och stötta barn från underprivilegerade områden. Verksamheten visade positiva resultat sedan den startade i

Malmö 1997. År 2005 blev Näktergalen permanent vid Malmö högskola som tillsammans med Malmö stad finansierar verksamheten. Verksamheten startade med pilotprojekt och har även väckt internationellt intresse. Sedan mentorsverksamheten startade 1997 har över 2000 barn och mentorer förts samman. (Lönroth 2007 s.12, 13)

Både invandrabarnet och mentorn har fördelar av dessa möten. Målet för barnet är att via relationen till en vuxen som befinner sig utanför familjen få nya erfarenheter och kunskap. Barnet får en vuxen rollmodell som eventuellt kan höja på barnets självkänsla och integritet i samhället. Den vuxna mentorn ger barnet egen tid och uppmärksamhet och barnet får en möjlighet att vara med om nya upplevelser och få syn på nya sidor hos sig själv. Relationen berikar båda ömsesidigt då också mentorn lär sig om livet samt får möjlighet att träna viktiga förmågor såsom ledarskap, kreativitet och problemlösningsförmåga. Mötena för med sig kunskap som det inte går att läsa sig till. Genom att en vuxen rollmodell finns till för barnet får denne uppleva hur det känns att bli sedd, hörd och bekräftad. (Lönroth 2007 s.44, 146)

Inom Nightingale mentorsverksamhet Malmö kallas de nya mentorerna till tre obligatoriska undervisningstillfällen innan ett mentorskap med barnet inleds. Idén bakom det hela är att försäkra att mentorerna uppfattar mentorsuppgifterna på det sätt som förväntas av dem samt att de förstått helheten med hela verksamheten. Mentorerna får då också information om bakgrund och de gemensamma målen för mentorsverksamheten. (Lönroth 2007 s.37) Tydlig formulering av syfte och mål är viktiga framgångsfaktorer inom mentorsverksamheten. En noggrann planering innan mötet med barnet ger goda förutsättningar för ett lyckat genomförande. De vanligaste syften inom mentorsprogram är att stöda barnet, synliggöra barnet, ge barnet ökad självinsikt genom dialog och reflektion, ge vägledning i vardagen och i praktiska frågor och utöka barnets sociala nätverk. (Wikström 2007 s.39)

I ett mentorprogram som Näktergalen har man byggt upp ett slags schema för att ge goda förutsättningar till en lyckad relation mellan mentor och barn. Urvalsprocessen börjar med att barn och mentorer ansöker om att få vara med i programmet. Både barn och mentor intervjuas innan ett beslut om ett mentorskap kan göras. Samarbete med skola och föräldrar är betydelsefullt då det gäller mentorskap för barn. På basen av bå-

das intressen och ambitioner ordnar koordinatören för Näktergalen Malmö ett matchande par. Mentorns tidigare erfarenheter, kön, utbildning och bakgrund har också en stor betydelse för att barnets behov, intressen samt personlighet möts på ett individuellt sätt. (Lönroth 2007 s.25, 27, 28)

Näktergalen Arcada inleddes i April 2011 i form av ett pilotprojekt där Saga fungerade som mentor till mentorbarn under en 8 månader lång tidsperiod. Mötet skedde en gång i veckan ca 2-3 timmar per gång då mentorparet gjorde vardagliga saker tillsammans. Pilotprojektet inom Arcada visade goda resultat och under höstterminen 2011 erbjöds även andra högskolestuderanden ett breddstudiepaket inom mentorskap. Sedan starten har 7 mentorpar förts samman. Näktergalen Arcada har väckt ett stort intresse bland mentorer och barn vilket syns i det höga antalet sökande. Målet för Näktergalen Arcada är att i framtiden samarbeta med andra skolor och sprida sin verksamhet till hela Finland. Arcada är även medlem i ett europeiskt nätverk, Nightingale Mentoring Network som möjliggör samarbete mellan olika länder.

2.1 Integration och inklusion

Integration handlar om en process där samhället ansvarar för individens integration och hittar svar på olika typer av marginaliserings- och utstötningsprocesser. Det är samhällets uppgift att skapa olika former av integrationsarenor. (Madsen 2006 s.135) Vid integration är det invandraren själv som bör förstå och har eget ansvar om sina plikter i samhället t.ex. gällande arbete, utbildning eller omsorg för egen hälsa. Invandraren blir marginaliserad eller utstött då denna inte lever upp till dessa krav. (Madsen 2006 s.139) Marginalisering definieras som ofrivilligt deltagande där individen utsätts för en oönskad process både av individen och av samhället. (Madsen 2006 s.141) Ur ett socialpedagogiskt perspektiv förklaras integration som samhällets svar på sociala konflikter. Konflikter som marginalisering och utstötning, ses i sin tur som ett hot mot samhällets sociala ordning. (Madsen 2006 s.171) Grundläggande principer för integration är att alla skall ha samma rättigheter, möjligheter, få vara med i gemenskapen i samhället och

samtidigt få en möjlighet att påverka samhällets utveckling. För att dessa principer kan uppnås måste man lägga vikt på begreppen bemötande, tillgänglighet och delaktighet. (Johansson 2004)

Integrationsbegreppet har visserligen likheter med begreppet *inklusion* men förklarar ändå inte exakt det vi undersöker i forskningen. Social inklusion bygger på principen om att samhällets olika arenor bör vara tillgängliga för alla samhällsmedborgare oberoende av individens särskilda behov och dess sociala och kulturella bakgrund. Inom socialpedagogiken beskrivs det rymliga samhället ofta som social inklusion. Begreppet inklusion och exklusion ersätter i vissa situationer begreppen integration och utstötning men fungerar också som ett helt nytt perspektiv där man kan se och förstå förhållandet mellan individ och samhället på ett annat sätt. (Madsen 2006 s.171) Social inklusion ser på socialpedagogiken i en mer offensiv och framtidsinriktad fattning. (Madsen 2006 s.172)

2.2 Invandrare

En invandrare definieras som en person som frivilligt lämnat sitt hemland för att flytta till ett annat land. Invandraren kan alltid återvända till sitt ursprungliga land. Orsakerna till att en person flyttar till ett annat land kan vara ekonomiska skäl, personliga skäl eller också orsaker i omgivningen som t.ex. naturkatastrof. (Andersson 2001 s.45,191) Andersson beskriver i sin bok ”Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn” (2001) att vid en flyttning till ett nytt land genomgår invandraren både inre och yttre förändringar. De yttre förändringar som en person kan genomgå sker på en samhälls nivå och handlar t.ex. om skillnader mellan ursprungslandet och inflyttninglandet. Det kan vara skillnader i språk, kultur, religion, politik eller etiska skillnader. Det kan också handla om skillnader som berör landskap, klimat och miljö. Villkoren för utbildningsnivån motsvarar nödvändigtvis inte den nivå som förväntas i det nya landet. För invandrarbarn kan det t.ex. finnas stora skillnader i skolsystemet. Vid möten mellan människor i ett nytt land och en ny kultur med nya regler och normer utsätts invandraren inför vissa samhällsreliga krav. (Andersson 2001 s.45,46)

De inre förändringar invandraren stöter på vid flyttning till ett nytt land handlar om subjektiva förändringar som individens tankar, idéer, dagdrömmar, fantasier, kultur och barndomsupplevelser. Dessa inre förändringar kan vara både medvetna och omedvetna. Det inre handlar om ”jaget” och de värderingar, de religiösa och moraliska koder som personen har. Eftersom alla individer är unika och går igenom känslor och livsskeden på olika sätt så upplevs dessa också på ett individuellt sätt. Invandraren går igenom särskilda skeden eller tidsperioder vid inflyttning till ett nytt land då förändringarna av dessa också är varierande. En flyttning till ett nytt land innebär vanligtvis en livsförändring som även kan upplevas som en livskris. En kris kan uppstå ifall omständigheterna kring invandringen är svåra. Det som också kan påverka invandringsprocessen är individens ålder och andra bakgrundsfaktorer. (Andersson 2001 s.47,48)

2.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med examensarbetet är att undersöka och få en djupare förståelse om Näktergalen mentorsverksamhet på Arcada som en inkluderande metod av invandrarbarn ur ett socialpedagogiskt perspektiv.

Frågeställningar:

- 1. Hur fungerar Näktergalen mentorsverksamhet som en inkluderande metod för invandrarbarn?*
- 2. Hur kan man stöda mentorerna med tanke på inklusion och bemötande?*

2.4 Avgränsningar

Undersökningen forskar mentorsverksamhet där fokuset ligger på invandrarbarn i åldern 8-12 år. Eftersom Näktergalen pilotprojektet baserar sig på att granska endast ett invandrarbarns inkludering i samhället avgränsas området. En precisering i

problemformuleringen sker också då vi granskar undersökningen utgående från ett socialpedagogiskt perspektiv med hjälp av teorier kring bemötande, inklusion, delaktighet och mentorskap.

3 TIDIGARE FORSKNING

Vi har valt att granska Granders, Croonas, Wiggs och Nordevalls tidigare forskningar som stöd för vårt examensarbete. Det finns dock flera andra avhandlingar med liknande tema som kunde passa in på vårt forskningsområde. Vi börjar med att granska Granders avhandling i och med att den är mest betydande av dessa fyra forskningar i vårt arbete.

Granders magisteruppsats *”Lärande i mentorskap, en studie av lärande i Malmö högskolas mentorsverksamhet Näktergalen”* behandlar huvudsakligen begreppet lärande och den kunskap som mentorerna tränar upp inom mentorsverksamheten. Forskningen söker också svar på utanförskap och innanförskap. Granders forskning grundar sig bland annat på intervjuer och enkätundersökning med högskolestudenter inom Näktergalen samt deras skriftliga anteckningar om mentorskap. Det som har en särskild betydelse i vårt examensarbete är Granders undersökningar i tidigare forskning om mentorskap och de resultat som kommit fram samt hans synsätt om innanförskapet och utanförskapet. Grander förklarar också vad interkulturell kompetens innebär i mentorskapet för både mentor och mentorbarn. (Grander 2009)

Martin Grander behandlar i sin maistersuppsats två större utvärderingar från Näktergalen samt de konsekvenser möten mellan mentor och barn har. Första utvärderingen av Rubenstein Reich behandlar pilotprojektet i Malmö och den andra utvärderingen behandlar Näktergalens verksamhet under de tio första åren. Grander skriver att verksamheten visat goda resultat för både barn, mentorer, föräldrar och lärare. Ett gott resultat som lyfts fram i en av utvärderingarna är det låga antalet avslutande i det påbörjade mentorskapet. 97,5% av deltagarna genomförde mentorskapet under de 3 första åren.

Mentorer och barn har enligt utvärderingen också fått nya erfarenheter och kunskaper i och med deltagandet. Som framgångsfaktorer nämns goda och strukturerade regler och ramar inom verksamheten samt en tillräckligt lång mentorsperiod för att utveckla en fruktbar relation mellan mentor och barn. Grander behandlar olika teman som kommer fram i Rubensteins utvärdering om mentorernas deltagande. Mötet med barnet har enligt Rubenstein lett till bearbetning av fördomar för mentorer. Också kunskapen om barn och dess olika villkor har förbättras. För mentorernas del har mentorskapet också gett dem en personlig utveckling samt ett socialt och samhälleligt ansvar i förhållande till barnet. (Grander 2009)

Grander beskriver också resultaten i den andra utvärderingen gjord av Näktergalens verksamhetsledare Carina Sild Lönroth, som grundar sig på intervjuer med deltagande. Också denna utvärdering menar Grander ha visat mycket goda resultat för mentorer och mentorskap. I undersökningen kommer det fram att mentorn har fått en förståelse och kunskap om invandrabarnets liv och vardag och om den omgivning de befinner sig i. För mentorns del har mentorskapet bland annat fört med sig egenskaper som ansvarstagande, förmåga att ge kritik och beröm samt gynnat förmågor i ledarskap, konflikthantering och problemlösning. Kommunikation och förmågan att bemästra språksvårigheter har också blivit bättre i allmänhet. (Grander 2009)

Grander skriver att det är samhällets normer som avgör om man befinner sig utanför, dvs. i ett utanförskap. Det är samhället som sätter gränser mellan utanförskap och innanförskap t.ex. för olika levnadsområden i en stad. Grander menar att Näktergalen kan ses som en möjlighet att förändra uppfattningen om innanförskap. Då barn får via möten med mentorer bekanta sig med en ny omgivning och en ny värld, får barnen eventuellt kontakter till det som representeras av samhället som ett innanförskap. Grander beskriver att barnen i detta sammanhang är de som befinner sig i en situation som karakteriseras av utanförskap. Mentorn är den som representerar ett innanförskap i och med att han eller hon är studerande i en högskola eller arbetar och är på det sättet en del av samhällets sociala struktur. Mentorn kan då fungera som en brobyggare och skapa förändringar till ett innanförskap för barnet med sitt eget handlande. I Granders undersökning och i de intervjuer och enkätsvar han genomfört kommer det fram att mentorer fått kunskap om skillnader mellan innanförskap och utanförskap och det som är nytt och anorlunda. Det kommer också fram i enkätsvaren att mentorer blivit medvetna om sin

roll som förebild för barnet samt dess betydelse för barnet. Mentorerna har förstått att de kan fungera som kontaktpersoner till de samhälleliga strukturerna för barnet, i och med att de introducerar t.ex. sina högskolors lokaler, eller sina bostadsområden. (Grander 2009)

Det som också är relevant i vårt examensarbete är Granders beskrivning om interkulturell kompetens. Begreppet handlar om mångkultur, multikultur och om interkulturell kommunikation. Interkulturell menar Grander handlar i det stora om *”kommunikation mellan människor med olika kulturer”*(Grander 2009 s.33). Han definierar vidare att begreppet mångkulturell kompetens handlar om kunskap om olika kulturer och interkulturell kompetens definierar han som kommunikation mellan kulturer. (Grander 2009)

I kapitlet beskrivs också att för att något kan kallas för interkulturellt krävs det en slags rörelse mellan individer, någonslags kommunikation. Vidare nämns sex stadier som interkulturell kompetens består av; kulturförnekelse, försvar, acceptans, reflektion, utbildning och bildning. Grander väljer att använda sig av termen kulturrelativism i detta sammanhang som enligt honom handlar om *”att se sin egen kultur som norm kontra det faktum att man har kunskap om olika kulturer och är varse om dess yttringar”*(Grander 2009 s.34) (Grander 2009).

Martin Grander reflekterar detta till Näktergalen och förklarar att många av barnen har denna interkulturella kompetens i och med att de bor i områden som karaktäriseras av utanförskap och behärskar flera språk samt har kännedom om sina skolvänners kultur. Då är det också naturligt för dem att röra sig över gränser mellan olika kulturer. Dessa barn som lever i utanförskapsområden har ofta interkulturell kompetens som bygger på ömsesidig respekt, anpassningsförmåga, förmåga att överbrygga motsättningar mellan religion och kultur, kunskap om olika världar och förmågan att korsa sociala och kulturella gränser mellan olika världar. Grander skriver att de flesta barn och ungdomar inte nödvändigtvis är medvetna om sin kompetens då de upplever sitt vardagliga handlande som något naturligt. Grander skriver att vid mötet mellan mentor och barn bildas förutsättningar för interkulturell kompetens. I sin magistersuppsats kommer Grander till den slutsatsen att också mentorn vid möten med mentorbarnen fått en ökad kunskap i interkulturell kompetens och i något som kallas know-how (anpassningsförmåga) och know-what (kunskapen om andra kulturer). (Grander 2009)

Croona beskriver i sin akademiska avhandling ”*Etik och utmaning, om lärande av bemötande i professionsutbildning*”, om professionellt bemötande och kommunikation samt samhälleliga krav på bemötande i vårdarbete och med barn. (Croona 2003)

Croonas avhandling är en empirisk studie som kretsar kring sjukskötarstudenter, som enligt henne är huvudpersoner i den pedagogiska praktiken. Avhandlingens forskningsintresse grundar sig på brister i bemötande i vården i Sverige. Bristerna som Croona nämner är den professionelles nonchalans och kränkningar emot klienter, samt det pluralistiska samhället som vi lever i. (Croona 2003)

Croona menar att det pluralistiska samhället sätter mera krav och fler eller nya förväntningar på den professionelle, som i sin tur utgör att den professionelle inte kan bemöta på det sätt som man ska. I avhandlingen tas det upp hur man i universitet och högskoleutbildningar har som uppgift att utbilda människor i olika professioner som skall ses på som välfärdssamhällets agenter, men också hur den professionelles roll sviktar samhället. Hon undersöker bemötande i vården samt bemötandets pedagogiska problematik. Croona berättar om viktigheten i professionellt bemötande och att bemötande är centralt i alla mänskliga förhållanden. Hon beskriver gott bemötande som ett samlingsbegrepp av olika benämningar av det goda bemötande som den professionelle förväntas ha. Det goda bemötandet skall ses som något etiskt, där etiken handlar det som kulturellt uppfattas vara det goda och rätta. (Croona 2003)

Croonas undersökning visar att bemötandekompetensens grund ses som medfödd eller tidigt integrerat i den personliga identiteten. Öppenhet och intresse för andra människor ses som förutsättningar för goda möten. Undersökningen visar också att den professionellas egen uppväxt och bemötande som fås i tidig ålder har en viktig betydelse för bemötande av klient. Enligt Croonas undersökning anses ett gott bemötande handla om vänlighet, ärlighet och omsorg. Croona tar också upp det mångkulturella samhället där bemötande av människor av annan etnisk bakgrund kan ses på som mera problematisk. Därför är det i dessa sammanhang särskilt viktigt med ett gott bemötande, som hennes undersökning visar. Enligt Croona så kan det goda bemötandets innebörd och handling-

ar ses på som kompetensdimensioner som handlar om att vara trevlig och artig, visa respekt genom försiktighet, vara tillmötesgående, ge information, samarbeta och skapa delaktighet, visa omsorg och omhändertagande. (Croona 2003)

Trevlighet och artighet ligger som grund i det goda bemötandet, utan dessa finns det inte en chans att utveckla andra ambitioner, menar Croona. Respekt och försiktighet förhindrar kränkningar och har del i viktiga aspekter i det goda bemötandet. Genom en försiktighet och avvaktande inställning i bemötandet värnar man om de vårdsökandes integritet och autonomi. Det är nödvändigt att visa att man bryr sig och har intresse för sin klient för att mötet skall vara gott, det går inte att spela, det måste vara äkta. Att visa respekt och engagemang, utan att uttrycka sina personliga ståndpunkter, sker genom informationsbyte. Att dela tillräcklig information och låta klienten bestämma själv kan ses som ett sätt att förverkliga respekten för klientens autonomi. Ett lätt sätt att förverkliga goda möten är att tillmötesgå vårdsökandets önskningar och krav, menar Croona. (Croona 2003)

Croona tar också upp delaktighetens betydelse i sin avhandling. Delaktighet uppnås genom att samråda och samarbeta med sin klient. Delaktighet kan betyda att man tillsammans med vårdsökande ser varandras perspektiv, och sen kommer fram till en lösning som grundar sig på samförståelse. Croona anser att delaktighet är med på att utjämna maktbalansen mellan klient och professionell, som i sin tur utgör ett önskvärt samarbete. (Croona 2003)

Wiggs avhandling, *"Bryta upp och börja om"*, handlar om flyktingskap, identitet och skolgång. Avhandlingen baserar sig på en forskning av män och kvinnor som har flytt från sitt hemland då deras identitet ändrats i och med en ändrad livsstil i ett nytt land. Wigg tar upp viktiga begrepp och teorier kring bland annat vänskap, betydelsefulla relationer, utanförskap som identitet, aktivitet som identitet, familjeband och hemland och att möta det nya. (Wigg 2008)

Då barn anländer till ett nytt land fungerar skolan som ett viktigt nätverk då barnen väntas bilda nya kontakter, lära sig språket och klara av skolarbete. Detta för med sig en hel del utmaningar och funderingar i de nya situationerna också med tanke på identitetut-

veckling för barnet, menar Wiggs i sin avhandling. Wigg beskriver identitet som något en person ”är”, dennes medfödda egenskaper men också som en konsekvens av det moderna samhället. Tidigare var det de samhällseliga institutionerna, som t.ex. yrke, familj, positionen eller hierarki som definierade vem man är men i det moderna samhället där individen inte har någon självklar plats bör individen själv bestämma sin jag-identitet, menar Wigg. Individen skapar sina egna identiteter som alltid är beroende av sociala sammanhang och livschanser. Wigg ser kultur och identitet som faktorer som påverkar det vardagliga livet, framförallt blir dessa aktuella för individer som flyttar till ett nytt land. (Wigg 2008)

I avhandlingen diskuterar Wigg kulturkrockar i skolan mellan ungdomar med utländsk bakgrund och ungdomar med icke utländsk bakgrund samt om de svårigheter de kan stöta på p.g.a. kulturella skillnader. Hon anser att det allt för ofta dras den kulturella bakgrunden som en förklaring på vissa problem mellan individer fastän orsakerna till missförstånd ofta handlar om helt andra faktorer. I sådana skolor där identitet ses ur ett konstruktionistiskt perspektiv strävar man till att motverka fördomar mot invandrare där identitet och kultur ses som förhandlade, konstruerade och politiska. Sådana skolor betonar mångfald och skapar sin identitet utifrån ett mer nationalistiskt perspektiv. Wigg berättar i sin undersökning att det i sådana skolor förekommer färre etniska konflikter i och med ett integrerat förhållningssätt. (Wigg 2008)

Wigg drar den slutsatsen i sin undersökning att det inte är invandrabarnen som behöver tydligare ramar eller regler utan att det är skola och personal som bör ifrågasätta sina förutfattade attityder om invandrare och kultur. (Wigg 2008)

”Gymnasielärares uppdrag som mentor” är en etnografisk studie av Nordevall där hon skriver om relationens betydelse för elevens lärande och delaktighet. Studien beskriver bland annat mentor som ett begrepp med flera betydelser samt mentorskapets innehåll, funktion och kvalitet. Ett annat centralt begrepp är delaktighet som lyfts fram igenom hela avhandlingen. (Nordevall 2011)

Studien är gjord på fyra gymnasielärares uppdrag som mentor under ett läsår. Nordevall beskriver hur mentorskap i skolan kan innebära flera saker. Nordevall berättar i sin av-

handling om hur läraren kan agera som mentor och modell för barn i socioekonomiskt utsatta grupper. Mentorns arbete kan vara frivilligt arbete, eller så kan det vara organisationer som anlitat en mentor utanför skolan för att jobba i skolan och stödja barn i pedagogiskt och socialt utsatta situationer. (Nordevall 2011)

Nordevall beskriver förhållandet mellan mentor och barn som en kritisk vänskap, där mötet mellan två kunskapsfält möts. Nordevall understrecker också hur mötet mellan mentor och barn är byggt upp på förväntningar och föreställningar kring den andres kunskap, och önskan om att ta en del i den. Enligt Nordevall handlar mentorskap om att mentorn skall ge uppmuntran, bekräftelse tillsitt barn och att man gemensamt reflekterar kring avgörande saker som berör barnets skolgång. En mentor ska också dela med sig av sina personliga erfarenheter, fungera som modell för barnet samt ge barnet vägledning och beskydd genom att ha kontroll över barnets skolsituation. Nordevall påpekar också att mentorskapet kännetecknas av en ömsesidig vänskap, som bidrar till att ge barnet en känsla av tillhörighet. (Nordevall 2011)

I Nordevalls undersökning där hon frågat eleverna vad mentorns roll är, så betonar barnen att mentorn skall vara förstående, kunna prata med eleverna och kunna lyssna på dem. En av studentgrupperna i undersökningen påpekar att mentorns ålder är betydelsefull, då barnen lättare söker kontakt med en yngre mentor. En omtyckt mentor beskrivs av barnen som inte för snäll, har humor, och duktig i sitt arbete. Medan andra barn i Nordevalls undersökning ser på sin mentor som en kompis. I Nordevalls teoretiska referensram tar hon upp bland annat delaktighet, kommunikation som grund för sin forskning. Hon påpekar att i pedagogiska sammanhang är delaktighet centralt, och har beröringspunkter med begreppen inklusion och exklusion. Nordevall förklarar att delaktighet formas i samspel mellan människor i sociala praktiken, men att samspela med andra människor är inte det samma som att vara delaktig. Nordevall menar att man inte kan tolka graden av delaktighet genom en individs samspel med sina medmänniskor utan att veta någonting om aktörerna, förutsättningarna och villkoren som utgör spelet. (Nordevall 2011)

4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel presenteras den teoretiska referensramen som ligger till grund för examensarbetet. De teorier vi använder oss av är mentorskap, den socialpedagogiska förståelsen av inklusion, delaktighet och bemötande.

4.1 Vad är en mentor?

Mentorn fungerar som en brygga till en ny värld för barnet. Med det menas att barnet inte behöver begränsa sitt varande endast i sin närmiljö utan kan via mentorn också uppleva andra miljöer. Då barnet utvidgar sitt varande med mentor i varierande miljöer där barnet känner sig tryggt så erbjuds denne nya perspektiv gentemot sin omvärld. En av mentorns viktigaste uppgifter är att fungera som en rollmodell för barnet med ett gott exempel i sitt handlande samt användning av språket. Detta är särskilt viktigt då frågor kring gemensamma värden och normer samt etiska dilemman diskuteras. Det är viktigt att berätta barnet hur man i det finska samhället ser på kvinnans och mannens roller och samtidigt respektera barnets egna kulturella syn på saken. (Lönroth 2007 s.47,48)

Mentorn bör förhålla sig till relation mellan barnet på ett antal sätt och bära ansvar om att dessa följs. Då det gäller närhet och distans skall mentorn sträva till att en djup tillit skapas samtidigt som mentorn bör se till att relationen inte blir för personlig. Till mentorsrollen hör nämligen att kunna ifrågasätta och ställa kritiska frågor och då är det viktigt att vara medveten om gränsen för närhet och distans i relationen. Mentorn skall kunna lyssna aktivt på barnet, vilket betyder ständig ögonkontakt, koncentration och inlevelse. Mentorn behöver inte komma med färdiga lösningar utan bör snarare förbli passiv i den bemärkelsen att barnet erbjuds tillräcklig tid för reflektion. Det kan vara bra för mentorn att minnas att det i en konstruktiv dialog ibland krävs total tystnad. (Wikström 2007 s.34)

4.1.1 Mentorn är en positiv vuxen förebild

Barn behöver förutom sina föräldrar och släktingar också andra medmänskliga vuxna i sin omgivning som kan erbjuda sina egna personliga kunskaper, värderingar och erfarenheter vidare åt barnet. Det handlar inte om en lärare på skolan, förälder, en pedagog eller en psykolog, utan om en mentor vars viktigaste uppgift är att stärka barnets självkänsla. Mentorn är en positiv vuxen förebild och vän som kan skapa en god och jämlik relation med barnet med ett förstående utifrån barnets perspektiv. Barnet bör få positiv feedback för sina ansträngningar och framsteg som hon/han visar på ett sådant sätt där mentorn fokuserar på hela barnets utveckling. Barn och mentor kan vid första mötet med varandra gå igenom allmänna samtal och senare fördjupa samtalen. Diskussionerna kan då handla om t.ex. om etik och moral samt olika livsfrågor. Mentorn bör alltid respektera invandrarbarnets svar och integritet i samtalen. En god mentor lyssnar och ger barnet uppmärksamhet samt möjlighet att själv uttrycka sina tankar utan att bli avbruten. Mentorns uppgift är att stärka barnet att göra egna beslut men också dela med sig av sina egna erfarenheter eller rådge på ett sådant sätt som främjar barnets bästa. Det är viktigt att komma ihåg att också barnet har sin egen åsikt och fri vilja och bör få en möjlighet att fatta egna beslut. (Lönroth 2007 s.46, 47)

4.1.2 Fungerande och organiserat mentorskap

Grundidén i mentorskap är att lära sig hantera nya situationer genom att lära av någon annan med mera erfarenhet inom ett område. Fördelen med mentorskap är ett ömsesidigt förhållande där både barnet och mentorn kan genomgå förtroendefulla samtal som grundar sig på förståelse. Mentorskap är något unikt där varje individs situation och speciella personlighet spelar en roll. Grundläggande är att hjälpa barnet att utvecklas och stärka barnets egna förmågor utifrån det utgångsläge barnet befinner sig i. (Sandberg 2007 s.11-13)

För barnet betyder mentorskap att mentorn finns till som en vuxen kamrat endast för denne och dennes intressen, inte för sina syskon eller kompisar. Barnet bör ha en känsla att hon får tillräckligt med uppmärksamhet och ligger i center för mötena. Mentorn lyssnar, uppmuntrar och stöder barnet. Språket spelar en stor roll för inklusion av barnet i det nya samhället. Därför är det viktigt att uppmuntra barnet till användning av det nya språket i sin omgivning på ett sätt som känns naturligt för barnet. (Lönroth 2007 s.46)

Ett mentorskap bildas då två individer finner varandra och bygger en givande kontakt. Ett organiserat mentorskap bygger på ett mentorprogram som är strukturerat och där ramarna för kontakten är givna på förhand. Mentorsprogram hjälper nya mentorer att arbeta inom ramen för programmet och erbjuder stöd under hela processen. På det sättet säkras också en hög kvalitet i samtalen mellan mentor och barn och ett målmedvetet mentorskap. Gemensamma träffar och seminarier kan eventuellt arrangeras inom sådana mentorsprogram. Det handlar om erfarenhetsutbyte under gruppträffar där också nätverken mellan mentorer förstärks. Mentorprogrammet ger också upphov till nya idéer och stimulans. (Sandberg 2007 s.12,17)

4.1.3Handledning för mentorer

Handledaren har en viktig roll för mentorn genom hela mentorskapet. Handledaren fungerar inte bara som en pedagog utan samtidigt också som en samtalspartner i kontinuerlig dialog med mentorn där båda lär sig. God handledning främjar den personliga utvecklingen hos mentorn på ett stödjande och främjande sätt. Mentorn får handledning till att frigöra och uppmärksamma sin inre värld under hela processen. Mentorn bör bl.a. vara medveten om sina egna behov och känslor för att bevara en viss kontroll över dessa. Diskussionerna med handledaren möjliggör också utrymme för reflektion över mentorskapet och relationen mellan mentor och barn. Mentorn bör också få råd att tillämpa den redan existerande kunskaper och erfarenheter. Samtalen möjliggör också utveckling för att skapa något nytt. Diskussioner om ansvarsfrågor bör också få en klarhet under handledningstillfällena. Mentorn kan ha informationsbrist om sin roll som mentor

och om vilken det egentliga ansvaret är som mentor.Handledarens uppgift är då att dela med sig detta slag av kunskap med mentorn. (Cajvert 1998 s.18-21)

4.2 Den Socialpedagogiska förståelsen av social inklusion och delaktighet

4.2.1 Begreppet inklusion

Inklusion betyder att man innefattar en person i helheten. Exklusion betyder det motsatta. Exklusion betyder att man i en aktiv handling eller i en passiv handling håller någon utanför. (Madsen 2006 s.172) Inklusion är väsentligt för den mänskliga värdigheten och för att praktisera de mänskliga rättigheterna. (Madsen 2006 s.174) I dagens samhälle skall alla institutioner anpassa sig på ett sätt så att de möjliggör för alla medborgare att ha en plats i samhället, alltså med andra ord ska samhället vara rymligt nog för alla människor. Det skall ske oberoende av människors behov, sociala bakgrund, eller den kultur man tillhör. (Madsen 2006 s.171) Grander (2009) beskriver i sin avhandling om inklusion och exklusion begreppet som ett innanförskap och utanförskap. Han menar att mentorbarn i Näktergalen oftast befinner sig i ett utanförskap, medan mentoren är i ett innanförskap. En förändring av utanförskap kan bara ske om det är någon från innanförskapet med i förändringen. Grander säger att det är samhällets normer kring det man gör, vad man har och det man tycker som utgör om man är inkluderad eller inte.

Luhmanns (se Madsen 2006 s.82) teori om inklusion och exklusion kan också ses som social ordning som framträder i ett innanförskap/utanförskap. Luhmann menar att som inkluderad i samhället befinner man sig innanför. Innanförskap uppnår man genom deltagande och handlande i den kommunikation som är i ett bestämt system. Exklusion beskriver han som utanförskap, att vara utanför som icke-deltagare, alltså att inte vara mottaglig för den kommunikation som äger rum. För att ha en roll som person så är det en förutsättning att vara inkluderad i samhället.

Inklusionssystemet enligt Madsen i dagens samhälle kännetecknas av öppenhet, genomklara signaler om att alla människor kan inkluderas i samhällets olika arenor. Arenor som skola, jobb, fritid och kultur. Ett samhälle där vi alla är lika, oberoende av kultur, klass eller status, ett samhälle med utrymme. Det rymliga samhället uttrycks ofta med begreppet social inklusion. (Madsen 2006 s.84,171)

4.2.2 Social inklusion ger en möjlighet till ett meningsfullt vardagsliv

Social inklusion är en föreställning om att involvera människor som deltagare på vardagsarenor som har avgörande betydelse i samhället. Det kallas för uppbyggnaden av det inkluderande vardagslivet. Social inklusion är byggt upp på en föreställning om att lärande och utveckling utgör resultat i socialt deltagande. Deltagande betyder med andra ord inklusion i social praxis (Madsen 2006 s.203,200) Social inklusion är också ett uttryck för att förebygga och bemöta alla former av exklusion i samhället. (Madsen 2006 s.172) Målet med social inklusion är att alla deltagare får en möjlighet att leva och handla i ett meningsfullt vardagsliv, med mesta möjliga inflytande över den egna situationen och tillvaron. Det inkluderande vardagslivet är alltså sociala arenor som är professionellt gjorda i arbete om att skapa socialt deltagande. (Madsen 2006 s.80-82.)

En förskola kan ses som en obligatorisk miljö för barn i en viss fas i livet. Förskolan är viktig med tanke på att det är nödvändigt för barnet, men också med tanke på att det är en betydelsefull social arena där barnen får vara med andra barn och utbyta vardagslivserfarenheter. Barnen får vara i samvaro med andra barn och leva efter samma regler och normer i förskolan. (Madsen 2006 s.206) Att barn får vara med och delta i den allmänna skolans verksamhet oavsett barnets särskilda behov. Invandrarbarn skall ses som en resurs enligt de principer som den inklusive skolan bygger på. Den inklusive skolan har en pedagogik som bygger på att barnet är i centrum. Den barncentrerade pedagogiken i skolan lägger vikten på det rymliga samhället. Det betyder att alla barn skall få stöd och hjälp under sin skolgång, men också att alla barn skall undervisas i en gemensam skolmiljö efter samma undervisningsplan. Den inklusive skolans pedagogik skall också förstå barns särskilda behov utifrån den sociala situationen som barnet befinner sig i. Pedagogiken i skolan riktar sig lika mycket till gemenskapen som till barnet. (Madsen 2006 s.174,175) Det är heller inte bara barnet själv som står för att bli inkluderad, barnets sociala miljö ska också medverka till att bli mer inkluderande. (Madsen 2006 s. 174)

Socialpedagogikens förståelse av inklusion innebär en kombination av både teoretisk och praktisk förståelse. Enligt Eriksson och Winman, kan innanförskap förstås utgående från en kombination av tre olika socialpedagogiska modeller. *The adaptive model*, *the mobilisation model* och *the democratic model*. Den första modellen grundar sig på ett gott förhållande mellan professionell och klient. Målet är att individen anpassar sig i det redan existerade goda samhället. *The mobilisation model* grundar sig på att klienten aktivt själv reflekterar över sin situation och är medveten om de samhälleliga strukturer och processer i sitt vardagliga liv. Med detta önskas att klienten känner sig friare. I denna modell ligger fokuset i att individen har rätt att vara annorlunda. Här ses samhällsstrukturerna vara orsaken till individens individuella problem då det krävs kollektiva förändringar. I *the democratic model* betonas den humanistiska och demokratiska tankegången. En god dialog är centralt i modellen och kan medverka till ändrade tankegångar och attityder hos individen. I denna modell byggs innanförskap upp genom stöd och lärande. (Eriksson och Winman 2010 s.126, 127)

4.2.3 FN:s och WHO:s definition av delaktighet

Det finns två viktiga internationella dokument som tar upp delaktighetsbegreppet. Dessa är Förenta Nationernas standardregler och Världshälsoorganisationens nya klassifikationssystem ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health). (Molin 2004 s.63) I vår forskning granskas delaktighet på basen av den senare nämnda samt med hjälp av Molins begreppsanalys. ICF:s klassifikationssystem har inte en direkt koppling till barn men Molins teori bygger på detta synsätt.

I FN:s standardregler betraktas delaktighet och jämlikhet som mänskliga rättigheter. Det handlar om ett medborgarperspektiv där olika miljöer för medborgare görs tillgängliga. (Molin 2004 s.66) Världshälsoorganisationen WHO lyfter fram delaktighetsbegreppet i det nya klassifikationssystemet ICF. ICF har ett biopsykosocialt synsätt som bidrar till att den medicinska och den sociala modellen förenas. (Gustavsson 2004 s.36) ICF beskriver begreppet delaktighet i bemärkelsen;

”En individs engagemang i livssituationer i förhållande till hälsoförhållanden, kropps-funktioner och kroppens struktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen” (WHO:s grunddokument 2011)

4.2.4 Delaktighetens betydelse för barn

För invandrare kan ett medborgarskap innebära inklusion och delaktighet i samhället. Kulturellt medborgarskap handlar om medborgarskap baserat på kulturell identitet, språk och möjligheterna till utbildning. (Eriksson & Winman 2010 s.122). Delaktighet och inklusion kan man säga är begrepp som lever sida vid sida idag. Inklusionsbegreppet är ett sätt att tala om den sociala delaktigheten. (Molin 2004 s.20) Delaktighet kan förstås på många olika sätt. Det kan till exempel betyda att vara en del i ett sammanhang, att känna samhörighet med andra människor, eller att ha ett gemensamt ansvar för något som är av betydelse. Delaktighet kan beskrivas som något som uppstår i skärningspunkten mellan en individs miljö och aktivitet. Det betyder det samspelet som tar plats mellan individen och hennes miljö. Delaktighet innebär också att vara autonom och styra sitt eget liv, även om man inte kan utföra allt på egen hand. Det innebär att personliga mål, roller, den egna viljan och motivationen är viktigt för en upplevelse av delaktighet. Delaktighet kan därför aldrig ”mätas” med att kartlägga en persons möjlighet och omgivningens tillfällen. Hur en person väljer att bete sig i en viss situation är individuellt. Många personer kan på grund av tidigare erfarenheter välja att bete sig på olika sätt i samma situationer. Därför är det viktigt och nödvändigt att en person själv bedömer sin delaktighet. (Molin 2004 s.36) När de kommer till samhället är det viktigt att människor känner känslan av delaktighet, så att samhället blir ett samhälle. Det är en förutsättning för att det skall finnas en slags gemenskap på livets olika arenor. Sådana arenor är t.ex. familj, arbetsplats och i olika fritidsarenor. (Molin 2004 s.11)

Det finns olika teorier kring delaktighet. Molin beskriver i sin teori en individs engagemang i livssituationer utgående från formell och informell tillhörighet. Formell tillhörighet kan till exempel vara det att barnet är inskrivet i skolan och får delta i undervisningen, eller i detta fall att ta del i mentorsverksamhet. I den formella tillhörigheten är det oftast en högre auktoritet som tillskriver. För barn kan det handla om att bli intagen

till en skola av rektor eller att få koordinators godkännande att delta i mentorsverksamhet. Informell tillhörighet innebär hur en person känner sig eller uppfattar sig själv. En person kan uppleva sig delaktig i ett sammanhang utan att vara aktiv eller engagerad. Den informella tillhörigheten finns varje dag i det vardagliga samspelet inom familjen, med kompisar i skolan, samt lärare och elever emellan. För att vara maximalt delaktig betyder det att en person är i samspel med sin omgivning. Ett samspel som är ömsesidigt och accepterat. Vid sidan av det är det viktigt att känna den subjektiva dimensionen av tillhörighet. (Molin 2004 s.65)

Delaktigheten innefattar både objektiva och subjektiva dimensioner. Därför kan inte en definition på endast individens egenskaper beskriva delaktighet. Delaktighet borde därför också handla om samspelet mellan individen och omgivningen. Omgivningen är de sociala aktörerna som en individ möter i olika sammanhang. (Molin 2004 s.68-70) Enligt det Molin hänvisar till kan inte delaktigheten endast avgöras på grund av det subjektiva. I och med att det är en politisk rättighet så måste det grunda sig i att de faktiska förhållandena föreligger. (Molin 2004 s.69)

För att ett barn skall må bra, så är behovet för att delta i gemenskap och samspel med andra barn väldigt viktigt. (Markström 2007 s.159) För att barn skall uppleva en hög grad av delaktighet krävs samspel. För att kunna delta i samspelet bör barnet ha information om och tillgång till olika resurser och egenskaper i sådana situationer. Inför den sociala kontexten handlar det t.ex. om delat kommunikationssystem samt sociala regler och normer. (Molin 2004 s.206, 207) Det kan förekomma ojämlikheter i samspelet mellan barnen beroende på den som kan mera och den som kan mindre. Sådana ojämlikheter i relationer kan vara olikheter i barnens erfarenheter och tillgång till de förmågor som behövs för att vara delaktig. (Molin 2004 s.204)

Delaktighet och tillhörighet kan ofta förknippas med aktivitet. Då barnet är aktivt och gör saker tillsammans bildas en slags tillhörighet i deltagandet. Deltagandet kan ses som en process eller en interaktion på en given social arena. I detta avseende menas barn med olika eller likartade förutsättningar samt relationer mellan dessa. Barn kan skapa en delaktighet med andra barn i relationer som baserar sig ömsesidighet och likartat inflytande över de regler och normer som gäller inom samspelet. Delaktighetsskapande är möjligt i horisontella relationer som dessa medan det i de vertikala relationerna skapas

en annorlunda delaktighet där delaktighet kan karaktäriseras av dominans - beroendeförhållande. De vertikala relationerna är ofta vuxen - barn relationer där barnet har en mindre inflytande i samspelevillkoren. (Molin 2004 s. 207)

Irene Nordström beskriver barnens egna krav på delaktighet och dess betydelse i relation till kamrater. Enligt barn betyder delaktighet att vara med i gruppen, att inte vara exkluderad och att ha tillgång till samma saker som sina kompisar. Delaktighet betyder också att få vara med, att vara ärlig, ha tillit för varandra, ha kul med sina vänner och att ha flera än en kompis. Det är viktigt för barn att vara accepterad samt se och vara sedd av andra. Barnens upplevelser och tolkning om delaktighet är förknippade till den mer subjektiva upplevelsen av tillhörighet. (Molin 2004 s.208) Barn dras till andra barn som är lik en själv som har lika sätt att vara, tänka, handla och med liknande intressen som en själv. För barn handlar det om att kunna vara tillsammans med jämnåriga och ha samma tillgång till resurser som behövs i ett samspel och en delaktighet på jämlika villkor.(Molin 2004 s.210)

Identitet och identitetsutveckling hos barn kan ses på många olika sätt men i grunden handlar det om hur individen utvecklas och formas genom delaktighet i sociala relationer. Barn ingår oftast i flera olika grupper och kulturer. De relationer som barn har till sina jämnåriga får olika roller i samspelet och dessa roller kommer att bidra till barnets identitetsutveckling. (Molin 2004 s.209) Också Madsen (2006) beskriver identitetsbildning utgående från en interaktionistisk förståelse av barnets utveckling. Den mänskliga identiteten handlar om en relation mellan barnet och den sociala omvärlden. Betydande för interaktionistiskt identitetsperspektiv är vad barnet gör, inte vad barnet är.

"I delaktighet uppstår vår tillvaro. Genom att göra oss delaktiga av varandras liv skapar vi oss själva. Utan delaktighet finns vi inte till. " Torgny Lindgren, Bat Seba. (Gustavsson 2004 s.61)

4.3 Socialpedagogiskt bemötande

4.3.1 Bemötande

”Bemötande och gott bemötande handlar om mänsklig kommunikation och om att möta förväntningar och krav” Croona (2006)

Ett centralt etiskt tema för socialt arbete är hur klienten bemöts. Bemötande betyder helt enkelt hur man uppför sig mot någon. Bemötande kan vara det språk som man använder sig av, det tonfall man har, eller ansiktsuttryck eller kroppsspråk som man uttrycker. Bemötande borde innehålla öppenhet, tydlighet och ge förtroende, som är med på att ge bra förutsättningar för en konstruktiv relation. (Blennberger 2005 s.172, 376)

Respektfullt bemötande krävs i alla verksamheter, liksom i alla personliga möten i livet. Alla former av bemötanden bör innebära respekt, jämlikhet och vänlighet. Bemötande kräver också empati där man visar att man är närvarande, och att man lyssnar på den andras ord. Ibland krävs empati som medkänsla för den andra, fast då måste det ligga i grunden för båda parterna, alltså båda individerna måste visa sitt intresse för att motta eller ge. I ett bemötande krävs också stöd, tillit, uppmuntran och tröst i vissa situationer. (Blennberger 2005 s.381,382.) Som nyckelord för ett gott bemötande nämns också konfrontation och kritik samt humor och lätthet. (Blennberger 2005 s.377)

Som vuxen är det viktigt att tänka på hur man bemöter ett barn. Alla barn är olika till grunden med olika förutsättningar och behov. I bemötandet med alla sorts människor är det viktigt att ha respekt för den andra. Med respekt till barnet kan man anse skapa ett stämningsläge av öppenhet, tydlighet och förtroende för att få en god relation till barnet. Bemötandet är inte en roll vi spelar, utan det är ett uttryck för hur vi är som personer och professionella. I ett bemötande med barn är själva språket, ordvalet och tonfallet viktigt. Det ger bemötandet en karaktär och ett värde. När man bemöter ett barn är det speciellt viktigt att visa mänsklig värme genom vänlighet, för att undvika obekväma situationer. Barnet kan ha haft svårt att lita på sin omgivning och därför är det speciellt viktigt med tillit i bemötandet. (Blennberger 2005 s.376-379) Barnet bör bemötas med intresse och uppmärksamhet genom att lyssna och ge stöd. Tröst, uppmuntran och stöd

är kanske de viktigaste orden för empati, också i förhållandet till barn. (Blennberger 2005 s.380,381)

4.3.2 Möten mellan människor

Människan utvecklas inte ensam, utan genom möten och gemenskap med andra människor. I alla möten med människor är kommunikationen viktig. Begreppet kommunikation har en central betydelse när man vill förstå sig på människan och människans samspel med varandra. Vardaglig kommunikation är nödvändig för att kunna utbyta information, känslor, samt att förstå omvärlden. Mänsklig kommunikation sker genom givande och tagande på ett ömsesidigt plan. (Eriksson & Markström 2000 s. 151,152)

TVå sätt att se på möten är direkta och indirekta möten mellan människor. Direkta möten är möten där man är i varandras närvaro, man talar och handlar tillsammans. Direkta möten är beroende av vem vi är som människor, vilka normer, värden, attityder och fördomar vi har samt hur de individer vi möter ser på det. I mötet mellan människor påverkas också vår sociala och kulturella bakgrund samt nuet som vi lever i. Det indirekta mötet kan vara människors tankar eller konstruktioner. En annan form av möten som varken är direkta eller indirekta kan ske via telefonsamtal, per mail, eller via andra möten som sker på avstånd och som händer i nuet men inte i varandras närvaro. (Angelöw & Jonsson 1998 s.102-103)

4.3.3 Mentor möter mentorbarn

Möten mellan barn och mentor kan under det relativt långa mentorskapet utsättas för vissa utmaningar. Det är många faktorer som påverkar möten mellan barn och mentor och speciellt för mentors del är det väldigt viktigt att vara medveten om dessa faktorer för att mentorsrelationen inte bryts upp då problemsituationer uppstår. Istället skall man ta tag i problemen och försöka förstå orsaker och bakgrund till dessa. Våra tidigare erfarenheter, vårt inre, våra förväntningar och tolkningar påverkar dessa reaktioner i ett möte. Ett gott möte med mentorbarn väcker känslor av glädje, lycka och tillfredsställelse.

Ett otryggt möte kan i sin tur orsaka känslor av rädsla, uppgivenhet, frustration och hat. Om mentorsrelationen baserar sig på otrygga möten mellan mentor och barn kan det hos mentorn då förekomma känslor av misslyckande som mentor och handledare men också misslyckande som människa. Eftersom relationen mellan mentor och barn ofta handlar om ett nära förhållande så kan det i sådana fall hända att mentorn tar det hela väldigt personligt. Det är klart att alla mentorpar inte alltid "går ihop" som individer men i de flesta fallen handlar det om andra faktorer. Vid otrygga möten är det därför viktigt, särskilt för mentorn, att vara medveten om de orsaker som ligger bakom vissa reaktioner. Då mentorn försöker förstå dessa orsaker så kan denne möjligtvis i framtiden hitta nya lösningar och möjligheter inom mentorsrelationen. I och för sig är det viktigt för mentorn att komma ihåg att dessa orsaker som märks i barnets agerande kan vara mångfasetterade och väldigt svåra att förstå. Det finns nödvändigtvis inte alltid några lätta lösningar till mellanmännsliga konflikter. Som mentor måste man också vara beredd på att möten inte alltid blir som man har tänkt sig i förväg. När en mentor i detta fall stöter på svårigheter i en relation lättar ofta kunskap och förståelse från tidigare att hitta konstruktiva lösningar på problem. (Carlander 2001 s. 15, 16)

Det som i stort påverkar barnets inre trygghet i mötet är barnets självbild, hur barnet ser på andra och har förmåga att hantera känslor. Också barnets utveckling, erfarenheter, och förmåga att hantera känslor, både negativa och positiva, på ett tillfredställande sätt är avgörande för trygghetskänslan. Barnets tidigare tillit eller misstro spelar en viktig del i upplevelsen av ett tryggt möte. Den erfarenhet och kontakt barnet har fått av sin vårdnadshavare bekräftar barnets självbild. Barnet formar dessutom en bild av omvärlden. Omvärlden och de människor som befinner sig i den kan upplevas av barnet som tryggt eller otryggt, vilket i sin tur också påverkar den inre tryggheten och lägger grunden för barnets utveckling. (Carlander 2001 s.16)

4.3.4 Professionellt bemötande som grund för mentorskap

I många yrken är bemötande av stor betydelse, det utgör en viktig del för en yrkesutövning. Ett bemötande är en kombination av dygd, attityd och handling. Bemötande blir väldigt viktigt och speciellt i asymmetriska relationer där en part är i en utsatt situation

och i direkt beroende av den andre. Sådana relationer är väldigt vanliga inom socialt arbete. Relationen kan betraktas som komplementär i det tillfälle då det föreligger ett ömsesidigt utbyte trots att personerna har olika roller i mötet. Hur man bemöter en person som är i en utsatt situation kan vara helt avgörande för individens livskänsla och tillit. (Blennberger 2005 s.173, 174, 376)

Grander 2009 skriver i sin magisteruppsats att det finns ett val hur man vill se på relationen mellan mentor och barn. En möjlighet är att se på relationen som en socialpsykologiskt stödjande funktion eller ett som antal funktioner som mentorskapet skall ha. Relationen mellan mentor och barn bör enligt Grander vara både lärande och stödjande. Mentorns roll till barnet kan jämföras med den professionellas roll till klienten i den avsikten att mentorn har ansvaret för barnet och fungerar som en lärare/uppfostrare där barnet är i direkt beroende av mentorn. Barnet har behov av stöd i mentorsrelationen. (Grander 2009) Mentorn har en auktoritet som grundar sig både på personliga tillitsrelationer och på professionella metoder. (Madsen 2006 s.154)

Professionellt bemötande är mötet mellan en individ och en professionell, mötet med en som har viss makt och en som är i behov av hjälp. Relationen mellan den professionella och klienten kan oftast ses som en hjälprelation. I detta fall behöver klienten hjälp eller stöd i sitt liv eller sin livssituation. (Eriksson & Markström 2000 s. 156-157)

4.3.5 Etiska värdegrunder i bemötande

Ett viktigt begrepp inom möten och relationer inför socialpedagogiken är etiken. När det kommer till bemötande mellan professionell och klient är det viktigt med fördelning mellan ansvar och auktoritet. Det är viktigt att båda parter är med att fatta beslut. Bayles beskriver i sin teori som bygger på etik, om relationen mellan den professionelle och klienten. Han kallar sin teori för *fiduciary*. I sin teori betonar han hur den professionella har den överlägsna kunskapen i förhållandet, men har lägger vikt på att både parter har ansvar för de beslut som fattas. Klienten har ett stort ansvar och medbestämmande, men måste också lita på den professionellas sakkunskaper. Förhållandet bygger på ömsesidigt förtroende där den professionelle har sakkunskaperna medan klienten står för värderingarna. Bayles lägger vikt på sju egenskaper som den professionelle borde ha för att betraktas trovärdig. Den professionelle skall vara ärlig och öppen mot sin klient så man

kan göra sig värdig klientens förtroende. För att vara professionell måste man ha kunskap om sitt område, tillräckliga kunskaper för att kunna hjälpa. Det betyder också att som professionell kanske man behöver hjälp ibland, och i dessa tillfällen måste man erkänna för sig själv att man inte är ensam om makten och att man kanske inte kan ge den hjälp klienten behöver. Den professionelle måste vara opartisk, behandla alla lika, ge lika möjligheter till alla som söker hjälp. Till sist så nämner Bayles tystnadsplikten. Tystnadsplikten föreligger i allt jobb där man arbetar med människor, att man respekterar dem och deras liv genom att inte föra vidare det som blir sagt eller gjort till andra människor. (Se Eriksson & Markström 2000 s. 159, 160)

I förhållandet mellan klient och professionell är det inte bara den professionella som har skyldigheter, även klienten har skyldigheter gentemot den professionella. Det innebär att klienten måste hålla avtal som görs, vara ärlig, samt inte begära att den professionella skal begå oetiska handlingar. (Eriksson & Markström 2000 s.161)

I vissa situationer ställs det särskilda krav på den professionellas bemötande. Alla människor har ramar och gränser för sin egen förståelse, gränser som också utgör vår förståelse av andra människor i samhället. I mötet med personer som av kulturella eller psykologiska orsaker skiljer sig från oss själva, räcker inte alltid vår förståelse till. Detta kan till exempel vara människor från andra kulturer, personer med begränsad kommunikationsförmåga. I sådana tillfällen ställs det extra krav på den professionelle och dennes förståelse. Krav som innebär kunskap, empati men också etik. Den professionelles förståelse av personer från andra kulturer blir väldigt begränsad och svår om vi inte har någon kunskap eller tidigare erfarenhet om den kultur som de eventuella personerna kommer från. (Eide 2006 s.17)

5 METOD

Forskningsmetoderna som vi använt i examensarbetet utgår från en kvalitativ ansats. Med hjälp av deltagande observation, fallstudieundersökning och dagboksanteckningar har vi försökt hitta svar på forskningsfrågorna i examensarbetet.

5.1 Kvalitativ ansats

Utgående från syfte och frågeställningar har vi valt att göra en kvalitativ undersökning. Kvalitativa metoder lämpar sig bäst för både en subjektiv och objektiv förståelse i undersökningen där forskaren styr insamlad data så lite som möjligt. Den som blir undersökt kan då fritt uttrycka sig med sina egna tankar och ord. Med hjälp av kvalitativa ansatser och observation av en enskild respondent fås en data som är nyanserad, betonar närhet och är flexibel. (Jacobsen 2009 s.15) Aktivitet, långa samtal och observation under en längre tidsperiod möjliggör att forskaren hittar svar på syfte och frågeställning. Den öppna metoden möjliggör också att man i ett senare skede kan vid behov ändra på problemställning eller undersökningsuppläggning medan undersökningen pågår. Med hjälp av kvalitativa forskningsmetoder fås en konstruktion av verkligheten med en hög intern validitet. Nackdelen med sådana metoder är att de ofta är resurskrävande. Detta betyder t.ex. att den undersökta samt undersökaren måste själv ansvara för de aktiviteter som görs tillsammans. Undersökningen kan också vara väldigt tidskrävande vilket även kan ses som en nyttoandel. Eftersom undersökningen avgränsas i att forska endast en individ så gäller det att överväga om informationen verkligen representerar också andra i samhället. (Jacobsen 2009 s.50,51) Fastän den interna validiteten i denna typ av forskning är hög så kan det ändå uppträda problem gällande den externa validiteten. Den nyansrikedom som fås i en kvalitativ forskning kan även innebära svårigheter i tolkning av komplex information på grund av t.ex. relativt ostrukturerade möten. I kvalitativa metoder finns det också risken att undersökningseffekten försvagas ifall forskningen eller resultaten påverkas av något som vi själva skapat, istället för att granska hur barnet upplever möten med mentorn. Liknande effekter kan förekomma med tanke på närhet mellan undersökare och respondent. Det som starkt påverkar resultatet i undersökningen är våra egna omedvetna och medvetna förutfattade meningar, etablerade uppfattningar som påverkar den undersökta informationen. Det är viktigt att vara medveten om dessa fallor under hela forskningsprocessen. (Jacobsen 2009 s.52.)

Vi vill till följande med hjälp av fallstudie och deltagande observationer komma fram med ett individuellt perspektiv i undersökningen och därmed forska de eventuella förändringar som sker hos invandrarbarnet under processen.

5.2 Deltagande observation

Observation bygger på att information samlas in genom att forskaren studerar människor och deras beteende i olika situationer. Det finns olika metoder för att dokumentera den data som forskaren får utgående från sina observationer. Utgår man endast från att observera situationer eller händelser kan informationen bli bristfällig eftersom ingen subjektiv uppfattning registreras. Därför brukar observationen kombineras med andra undersökningsmetoder. Det finns deltagande respektive icke-deltagande observation att välja mellan. Deltagande observation grundar sig på att forskaren tar del i det som händer tillsammans med den/de undersökta. (Jacobsen 2007 s.108) Utmanande i en deltagande observation är att forskaren skall klara av att vara delaktig i en viss situation men också samtidigt sätta sig utanför situationen som en observerande och analyserande aktör. (Meriam 1998 s.101) Den deltagande observationen kan även ses som öppen, då den undersökta är medveten om observationen eller dold, då den undersökta är omedveten om observationen. Den öppna deltagande observationen strävar mot frivillighet och öppenhet och är aktuell speciellt då man undersöker något som händer över tid. I allmänhet kan man säga att observationen blir mer trovärdig ju längre undersökningstiden pågår. Observationen kan ske under konstruerade förhållanden, i ett onaturligt sammanhang eller i naturlig miljö då forskaren oftast förflyttar sig till den plats där observationen tar plats. (Jacobsen. 2007 s.108-110)

Vi anser att den öppna deltagande observationen lämpar sig bra då vi vill registrera barnets beteende och handlingar i verkligheten. Detta möjliggör också att observera beteendet i en viss kontext. Observationen förblir öppen och utgörs frivilligt i och med att barnet själv tillsammans med familj anmält sig till Näktergalen-projektet. Eftersom mentorverksamheten grundar sig på ömsesidig nytta så anser vi det viktigt att observationen är deltagande. Mentorn kan då med sina egna handlingar påverka inkludering och deltagande av invandrarbarnet i samhället. Det finns en möjlighet att resultaten avviker i fall forskaren uppträder annorlunda. Observation av fallet genomförs i naturlig miljö då barnet får bekanta sig med olika omgivningar i Finland. Fördelen med att omgivningen

inte är konstruerad i ett onaturligt sammanhang är att observationssituationerna också är äkta och baserar sig på verkligheten. Observationen har genomförts både i barnets egna bekanta omgivning och i en ny omgivning. Meningen är att göra barnet bekant med den finländska kulturen, nya sociala nätverk och det nya språket.

5.3 Fallstudieundersökning

I fallstudiet undersöks ett fall och dess betydelse. I undersökningen forskas något som kallas för den absoluta enheten, alltså i detta fall det enskilda barnet. Fallet och enheten är avgränsade i både rum och tid. Fallet forskas kring händelser i samband med vissa platser. Intresset ligger alltså i det som sker i den kontext där fenomenet utvecklas och där händelsen äger rum. (Jacobsen 2007 s.62,65) Eftersom fallstudien också lämpar sig för teoriutveckling finns det en möjlighet att vi under forskningsprocessen upptäcker sådant som inte iakttagits tidigare. Användning av teori när man gör fallstudier är inte bara till stor hjälp, men det utgör också det huvudsakliga redskapet när man generaliserar resultatet i fallstudien (Yin 2007 s.53) Forskningen i Näktergalen mentorsverksamhet kunde även eventuellt senare utvecklas vidare med att välja flera fall och se hur kontexter skapar varierande konstruktioner, processer och händelser.

Med hjälp av en intensiv fallstudie får man fram relevant data som grundar sig på förståelse av den enskilda individen och den kontexten som respondenten befinner sig i. Den intensiva studien är detaljerad och har en hög intern validitet i och med att den möjliggör en undersökning på djupet. Nackdelen med att välja ett intensivt sätt att undersöka istället för en extensiv är dock att studien förhåller sig bara till en viss kontext där bara ett enda fall undersöks. Generalisering av de resultat vi finner i och med den intensiva fallstudien måste övervägas. Idealet skulle i detta fall vara att kombinera olika typer av fall för att garantera en relevans i undersökningen.(Jacobsen 2007 s.68-71.)

Vi vill undersöka invandrarbarnets inkludering i samhället med hjälp av Näktergalen mentorsprojektet som grundar sig på unika och individuella möten mellan mentor och barn. Fallet avgränsas till en 8 månader lång period som utförs i barnets och mentors

närmiljöer. Eftersom undersökningen handlar om ett enskilt fall så bör man som forskare överväga om resultaten i själva verket kan generaliseras och jämföras med andra fall. Informationen till fallbeskrivningen har vi fått från dagboksanteckningar som samlats in under mentorprojektets gång. Dagboksanteckningarna har skrivits ner under hela mentorskapprocessen. En sammanfattning av dessa gjordes sedan till en löpande berättelse i form av en fallbeskrivning.

5.4 Dokumentation

Deltagande observation kan sägas vara den mest betydelsefulla metoden vid insamling av data under en fallstudieundersökning. (Meriam 1998 s.115) Insamling av data i samband med observation kan delas in i tre olika skeden; start, insamling och avslutning. Redan i början är det viktigt att ta hänsyn till de viktigaste faktorerna som påverkar den observerade situationen. Till dessa kan räknas; miljön där observationen pågår, de personer som deltar i observationen, aktiviteter och samspel, frekvens och varaktighet samt svårfångade faktorer som påverkar observationstillfället. (Meriam 1998 s.101) Denna form av datainsamling kan upplevas som svår i den avsikten att det ständigt dyker upp frågor som berör hur forskningen fortskrider. Det är inte lätt att veta om man som deltagande observatör gör rätta saker vid rätt tidpunkt, om den undersökta personen är de rätt för denna forskning eller om omgivningen är den rätta. Det kan vara svårt att skapa en förståelse utgående från insamlad data i en sådan forskning. Forskaren bör vara noggrann om sitt eget handlande i situationen så att resultaten inte påverkas alltför mycket av detta. Vid tolkning av informationen bör forskaren också ha detta i beräkning och istället försöka se det ”verkliga” beteendet hos den/ det som observeras. Också forskaren kan bli påverkad av samspelet i situation då det handlar om ett ömsesidigt beroende.(Meriam 1998. s.101-103)

Fallet som undersöks genom observation bör alltid först planeras, sedan observeras och slutligen skrivas ner i form av utförliga anteckningar. Den insamlade informationen kan antecknas t.ex. som journal eller dagbok eller också som minnes PM, en slags idébok

som innehåller analys och tolkningar (Meriam 1998 s.114) I denna forskning har vi valt att samla in information om fallet i form av dagboksanteckningar.

I fältanteckningarna kan man använda sig av t.ex. beskrivningar om omgivning, aktiviteter och aktiviteter som utförts. Det är också viktigt att anteckna tid, plats och syfte för forskning för varje observationstillfälle. Forskaren kan även anteckna direkta citat i sin insamling. Forskarens egna känslor, reaktioner, hypoteser, idéer eller tolkningar kan också märkas antingen i marginalen eller i den löpande texten. Då data insamlas och registreras på ett fullständigt sätt så lättar det senare analys av informationen. Anteckningarna bör göras så utförligt som möjligt och så snart som möjligt efter observationen. Forskaren måste lita på sitt eget minne om inte bandspelare eller video används under observationstillfället.(Meriam 1998 s.114,115)

Då vi samlat in information till vår undersökning har beskrivande dagboksanteckningar gjorts efter varje möte med mentor och barn. Anteckningarna är i en berättande form så att både plats och tidpunkt för mötet kommer fram. Efter varje möte har observationer kring barnet och dess handlingar i olika situationer antecknats från ett perspektiv som utgår från syftet för forskningen. Också forskarens egna tankar om mötet har reflekterats utgående från de centrala teorierna kring bemötande, inklusion och mentorskap.

5.5 Etiska överväganden

Då man som forskare i en undersökning gör intrång i en individs privatliv kan man utsättas inför ett etiskt dilemma då risken är att kränka den undersökta. En forskning bör i allmänhet innefatta tre grundläggande etiska krav; informerat samtycke, krav på skydd av privatlivet och krav på att bli korrekt återgiven. Informerat samtycke handlar om att den som blir undersökt deltar frivilligt i undersökningen samt är medveten om risker och möjligheter undersökningen kan innebära. (Jacobsen 2007 s.22) Den undersökta kan ge sitt samtycke muntligt eller skriftligt. I vissa fall kan forskningen ingripa i den personliga integriteten, vilket innebär att forskaren måste försäkra sig om att forsk-

ningspersonens samtycke är äkta. Integritetsskyddet hör till de mänskliga rättigheterna i Finlands grundlag, men är också en etisk forskningsprincip. (Forskningsetiska delegationen 2009 s.5,9) Den undersökta bör få fullständig information om hur data i forskningen används samt de fördelar och nackdelar forskningen för med sig. Det är upp till forskaren att försäkra sig om att informationen blivit förstådd för den undersökta. (Jacobsen 2007 s.22,23) Det är viktigt att beakta den undersökta's privatliv. Den som undersöks har rätt till skydd av sitt privatliv, där man som forskare inte kommer in. Därför måste en undersökning vara noga med att inte ta upp saker som är känsliga för den som man undersöker. (Jacobsen 2007 s. 24) Vid en kvalitativ undersökning skall det i allmänhet inte vara möjligt att identifiera den undersökta personen. Detta kan göras i och med att man avlägsnar den data som höjer risken för igenkännande. Om den undersökta vill förbli anonym i undersökningen bör detta också respekteras. Också avläggning av ålder, kön eller hemland kan vara ett bra sätt att försäkra skyddandet. Då enheten som undersöks är bara enstaka kan det vara svårt att förbli okänd. För forskaren gäller det att informera den undersökta om sådana risker. Utifrån etisk syn är det dessutom nödvändigt att presentera korrekt data i den rätta kontexten. De etiska kraven bör finnas i undermedvetandet hos forskaren under hela forskningsprocessen och med tanke på de metodologiska valen.(Jacobsen 2007 s. 25,26)

I vår forskning beaktas alla de tre grundläggande etiska kraven. Informerat samtycke beaktas i och med att barnet, barnens föräldrar och mentor skrivit ett gemensamt avtal om ett mentorskap där barnet deltar i pilotprojektet frivilligt. Också Näktergalen mentorsverksamheten betonar en sådan ömsesidig frivillighet i mötet med barn och mentor. Skydd av privatlivet beaktas i vår forskning i och med att barnet inte nämns med namn. Inte heller barnets kulturella bakgrund eller den miljö barnet befinner sig i för tillfället kommer fram i forskningen. Dagboksanteckningar dokumenteras på ett sådant sätt att inte barnet kan igenkännas. Dessa dokument bifogas inte heller i vår forskning för att skydda barnets privatliv. Efter analys av insamlad data inför examensarbetet förstörs dagboksanteckningarna i vår forskning. Kraven på att bli korrekt återgiven tas i beaktande då mentorn/forskaren säkrar att barnet under mentorskapet verkligen är medveten om varför de träffas samt de gemensamma målen som mentor och barn har inom pilotprojektet Näktergalen. Både barn och föräldrar har gett samtycke om användning av det empiriska materialet i forskningen.

En forskning kan innehålla specificerat samtycke eller allmänt samtycke. Ett specificerat samtycke är då namnet används i undersökningen, anledningen kan vara att det är omöjligt att anonymisera materialet. I vår forskning har vi använt oss av allmänt samtycke. Allmänt samtycke handlar om allmänna principer för forskningen, samt på vilka villkor materialet får användas i vidare forskning. (Forskningsetiska delegationen 2009 s.5)

5.6 Innehållsanalys

Kvalitativ analys påbörjas med att samla in rådata. Efter att data samlats struktureras den med hjälp av en uppdelning av helheten i enskilda element. Sedan betraktas dessa delar med helheten i undersökningen. (Jacobsen 2007, 134). Vid tolkning av insamlad data i denna kvalitativa undersökning används innehållsanalysen som metod för upplysningar av subjektiva omständigheter. Första steget är att dela in texten enligt tema eller problemställningar. Därefter försöker man hitta olika samband mellan dessa kategorier. Kategorierna kan man säga fungerar som instrument som hjälper forskaren att belysa liknande eller skiljande fenomen och teman med varandra. Orsaken till att man har kategorier eller teman är för att skapa en viss struktur i texten. En sådan förenkling av data underlättar senare behandling av texten då den inte är för detaljerad och en omfattande datamassa. Kategoriseringen möjliggör också att man sedan lättare kan göra jämförelser ur olika synvinklar. Det andra steget innebär att kategorierna fylls med innehåll. Då kan forskaren göra ett urval av t.ex. vad som personen i forskningen säger. I den tredje fasen försöker man bilda en uppfattning om hur ofta problemställning eller tema tas upp. Efter en jämförelse av skillnader och likheter av data söker man i den sista fasen en förklaring till dessa skillnader. (Jacobsen 2007, s.139)

I allmänhet sägs det att innehållsanalysen har en hög grad av intersubjektivitet, det vill säga då flera personer upplever någonting på ett visst sätt så kan man dra den slutsatsen

att det finns en viss sanning på grund av graden samstämmighet i svaren (Jacobsen 2007. s.144)

Det första vi gjorde med insamlad data från dagboksanteckningarna med hjälp av innehållsanalys som analysmetod var en strukturering av materialet enligt tid. Eftersom undersökningsfallet baserade sig på en process som varade i en längre tid så ansåg vi det vara en viktig del att beakta med tanke på vår forskning. Samtidigt gjordes en kategorisering i ett antal teman och problemställningar. Dessa teman granskades utgående från teorierna i vår forskning. Sedan fylldes dessa teman med innehåll i form av begrepp som varit väsentliga inom dagboksanteckningarna. De begrepp som innehållsmässigt hade en likartad mening grupperades i samma kategori. Då vi granskade material från varje möte kunde vissa likheter och olikheter observeras. I detta skede kunde en förändring under processens gång märkas, bland annat i barnets handlingar och beteende. Av de flertal begreppen som kommit fram valdes ytterligare de mest centrala begreppen att presenteras i denna forskning. Utifrån teman och en gruppering av begreppen kunde problemställningar ställas.

5.7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Kvalitativa undersökningar måste genomgå en kritisk granskning med tanke på undersökningens validitet och reliabilitet. Intern validitet handlar om bekräftbarhet, om den data man samlat in är sann. Extern validitet handlar om generaliserbarhet och om överförbarhet till andra sammanhang. Reliabilitet syftar på undersökningens trovärdighet, i fall man kan överföra resultat till andra sammanhang. För att nå en hög validitet och reliabilitet vill vi jämföra våra egna studier med existerande studier och teorier. Eftersom valet av undersökningsmetoden påverkar resultaten i stort grad vill vi med hjälp av en kombination av deltagande observation, fallstudie och tidigare undersökning samt teorier få en god intern validitet och reliabilitet. (Jacobsen 2007 s. 146, 147) Vikten av intern validitet utgör att man vill kunna dra hållbara slutsatser. (Yin 2007 s.57) Det är viktigt att vara medveten om att de personerna inom undersökningen samt inom kontexten påverkar resultaten i hög grad. En generalisering kan av denna orsak vara svår att göra

om den undersökta är endast en individ med sina unika behov, åsikter och känslor. Det gäller också att vara noggrann i anteckning och rapport av studien så att inte validiteten eller reliabiliteten lider av inkorrekt datainsamling. (Jacobsen 2007 s. 146, 147)

6 RESULTATREDOVISNING AV DAGBOKSANTECKNINGAR

Detta kapitel består av en fallbeskrivning som är gjort på basen av observationer och dagboksanteckningar från undersökta fallet. En gruppering av resultaten från dagboksanteckningarna görs sedan enligt fyra följande teman; ”Hur avspeglas ett gott bemötande i relation mellan mentor och barn”, ”hur främjar mentorskapet inklusion och delaktighet”, ”mentors roll för barnet” och ”mentors behov av handledning.”

6.1 Fallbeskrivning

I ett rum på Arcada satt ett barn tillsammans med sin mamma och två andra vuxna. Barnet hade fått mammans medgivande att frivilligt delta i ett pilotprojekt inom Näktergalen mentorsverksamhet. Mentorn satte sig ner framför barnet och presenterade sig själv. Detta var det första mötet mellan mentor och barnet och början på en minnesvärd mentorskap. Mentorn kände sig full av iver att sätta igång med detta spännande pilotprojekt där denne fick fungera som vägvisare till barnet från ett främmande land. Mentorn uppfattade barnet ha en bra relation med sin familj men tyckte att barnet saknade finländska kompisar. Barnet gick i en engelskspråkig skola och använde engelska språket också i vardagen. Barnet ansågs av mentorn vara i allmänhet extrovert och öppen för nya upplevelser. Mentorbarnet var enligt mentorn också relativt social men behövde en hel del uppmuntring. De första mötena gick bra men mentorn hade misstankar om barnets trivsel under möten. Barnet verkade belåtet då denne träffade sin mentor men tycktes dölja sina riktiga känslor. Misstankarna om mentorbarnets belåtenhet visade sig vara verklig då barnet annullerade flera möten och förklarade sig sjuk precis innan de

skulle träffas. Mentorn fick känslor av otillräcklighet och visste inte riktigt vad som kunde göras. Mentorn önskade ju så gärna att barnet skulle delta i mötena och känna sig inkluderad och delaktig. Mentorn kontaktade barnets föräldrar angående annulleringarna för att få en klarhet om situationen. Föräldrarna förklarade att barnet haft svårigheter med att vistas utanför hemmet. Mentor uppfattade att barnet dessutom haft vissa utmaningar i skolan. Det fanns misstankar om att barnet kände sig utanför och var varken inkluderad i sin egen klass eller med sina kompisar. Längs med tiden började barnet ändå kommunicera på ett helt nytt sätt. Under den långa mentorsprocessen märktes det en positiv utveckling både i mentorsrelationen och i barnets inkludering i samhället.

6.2 Hur avspeglas ett gott bemötande mellan mentor och barn?

Dagboksanteckningarna visar att möte mellan mentor och barn bygger på trygghet, glädje, empati, öppenhet och tillit. I dagboksanteckningarna avspeglas ett gott bemötande mellan mentor och barn oftast i aktiviteter eller händelser. Mötena mellan mentor och barn visar sig ändrats väldigt positivt under mentorstidens gång så att barnet fått förtroende och känner trygghet. Utifrån anteckningarna kan man tydligt se att i början av mentorskapet visade sig barnet vara osäker under mötena med mentor, men med tiden kunde barnet öppna sig och visa förtroende i sitt förhållande med mentor.

Mentor har enligt dagboksanteckningarna från första början lagt vikt på att barnet skall känna sig tryggt i mötena. Mentor beaktar detta i och med att hon planerar en del av mötena i barnets egen miljö, samt att barnet får själv välja aktiviteter och sådant som mentor och barn skall utföra under den gemensamma tiden. Det visar sig i resultaten att barnets medverkan i beslutsgöranden har stor effekt på barnets självkänsla samt tilltro till mentor. I dagboksanteckningarna kan man tydligt se att mentor lägger vikt på aktiviteter under möten, detta hjälper mentor och barn att få ett mer öppet förhållande. Mentor har

även i vissa tillfällen tagit i användning djur som ett redskap för fördjupad kommunikation.

I anteckningarna beskrivs det också hur mentor öppnar sitt eget hem för barnet, samt mentorns egna sociala nätverk. Mentor beskriver hur hon medvetet hoppas på att detta skall visa goda resultat i barnets förtroende och tilltro. Andra ord som ofta kommer upp under resultaten är positiv utveckling, samhörighet, tröst och ömsesidigt förhållande. Mötena beskrivs i allmänhet vara väldigt gynnsamma, då både mentor och barn ger och tar i förhållande till varandra. Barnet visar i allmänhet intresse och glädje under mötena.

6.3 Hur främjar mentorskapet inklusion och delaktighet?

Dagboksanteckningarna visar att barnet har ett stort behov av en mentor som med sitt handlande kan stöda barnet till delaktighet och inklusion. Barnet är relativt självständigt och klarar sig bra i det finländska samhället men har ändå vissa stödbehov som måste observeras. Det största behovet som kommer fram i resultaten är att barnet behöver uppmuntring till att lära sig samt att använda det inhemska språket och på det viset kunna utvidga sitt sociala nätverk. Barnets subjektiva åsikt i början av mentorskapet är att denne känner sig utanför på sin egen klass och exkluderad i de finländska barnens kamratkretsar. Då vi granskar mentorskapets betydelse för barnet med tanke på inklusion och delaktighet under denna tidsram så kan man se en tydlig förändring.

Dagboksanteckningarna visar att barnet i början av mentorskapet haft utmaningar i skolgången och enligt mentorn också vissa fördomar om finsk befolkning. Det som också försvårar mentorns försök till inklusion och delaktighet av invandrabarnet är barnets avbokningar inför flera av mötena, vilket i sin tur minskar känslan av tillhörighet och gemenskap. Vid slutändan av mentorskapet kommer det fram att barnet fått nya kompisar och är mera mottaglig för den finländska kulturen. Anteckningarna visar att det skett enorma framsteg med tanke på barnets subjektiva erfarenheter av sin delaktighet i skolan och andra samhällsarenor. Detta kommer fram både från barnet själv, men också från andra i omgivningen. Faktorer som påverkat känslan av delaktighet och inklusion för invandrabarnet är enligt anteckningarna de aktiviteter och diskussioner som

mentor och barn utfört tillsammans, samt mentorns sociala omkrets som barnet tagit del av. Mentorn gör barnet delaktig i den relation de har tillsammans. Dagboksanteckningarna visar att barnet fått en känsla av tillhörighet i mentorsrelationen och därmed blivit inkluderad i skolan.

Det som också höjer på barnets delaktighet är mentorns sätt att handla vid problemtillfällen. Mentorn är i kontakt med föräldrar och tar itu med avbokningar. Barnet känner att denne tas på allvar då mötena håller även i fortsättningen. Detta gav enligt anteckningarna barnet en känsla av trygghet. I och med mentorskapet visar resultaten att barnet fått en höjd självkänsla, visar engagemang och intresse mot andra, är modigare i användning av det finska språket samt planerar och utför gemensamma aktiviteter tillsammans med mentor. Nyckelbegrepp som kommit fram utgående från dagboksanteckningarna inom detta tema är aktivitet, språk, gemenskap, innanförskap, engagemang, sociala nätverk, delaktighet.

6.4 Mentorns roll för barnet

Enligt dagboksanteckningarna har mentorns roll för barnet haft en stor betydelse under hela processen. Redan i början av mentorskapet kan man utgående från anteckningarna säga att mentorn haft en roll som en vuxen vän som lyssnar på barnet och uppmuntrar denne till att ta eget initiativ.

Resultaten visar att mentorns roll också fått en djupare betydelse i relationen under processens gång. Detta kommer särskilt fram vid situationer då barnet haft ett större behov av handledning, stöd och förståelse. Mentorn har också vid behov fungerat som gränssättare till barnet speciellt då det förekommit flera avbokningar i sträck. Mentorn tar upp ärendet med både föräldrar och sin egen handledare och lär barnet att handskas vid sådana situationer.

Mentorn fungerar också som en pålitlig person då hon reder ut oklarheter och tar möten med barnet på allvar. I anteckningarna kan man se att barnets behov av mentor är stor i början av mentorskapet men minskar vid slutet då barnet gått igenom en förändring mot det bättre och klarar sig bättre på egen hand. Även om de största behoven för barnet är att lära sig det finska eller svenska språket så syns det i förhållandet mellan mentor att språkets betydelse sist och slutligen inte spelar en så stor roll. Det viktigaste för barnet tycks vara att känna en innanförskap och att få vara en del av något. Samhörighetskänslan har varit centralt hos barnet. Då mentor med sitt eget handlande stärker känslan av samhörighet och ett förhållande hos barnet höjs också barnets självkänsla. Mentorn roll som handledare kommer tydligt fram. Det viktigaste som dock kommer fram i anteckningarna är att mentorn fungerat som en trygg famn, en empatisk person som kan sätta sig i barnets situation och som stöder barnet även vid svåra stunder. För att bilda ett äkta förhållande med barnet är det viktigt att kunna gå in på djupare nivå och förstå barnet i dess situation och sedan se till att barnet kan hitta glädje i de stunder barnet och mentorn har tillsammans.

I resultaten kan man se att de gemensamma aktiviteterna som genomförts under möten syns på barnet på ett positivt sätt. Via mentorn har barnet fått en bredare syn på det finländska samhället och de möjligheter som finns för framtiden. Under hela processen har mentor försökt säkra barnet att denne blir accepterad och duger som sig själv både i mentorsrelationen och i förhållande till andra människor. Anteckningarna visar att mentorn inte endast haft en roll som en inkluderare i det nya samhället utan också en väldigt viktig roll som vägvisare i barnets framtida liv.

6.5 Mentorns behov av handledning

I resultaten ser man att handledarens betydelse för mentorn har varit signifikant. Det som upprepas ofta i resultaten är att den handledning och stöd som mentorn har fått under mentorsperioden har varit oerhört viktig med tanke på det stöd barnet behöver. Man kan se i dagboksanteckningarna att mentorn har genom dialog med sin handledare bättre kunnat tillämpa den redan existerade kunskapen och erfarenheten i sitt handlande med

barnet. I resultaten kan man tydligt märka att handledarens roll för mentorn varit avgörande med tanke på inklusion och bemötande för mentorn. I resultaten kommer det dock fram att mentorn har ett behov av organiserat mentorskap där information i form av kurser kunde ha gett en mer strukturerad syn på verksamheten. I resultaten kan man se att mentorn har ett behov av att få tydliga ramar och instruktioner om sitt ansvarsområde och de uppgifter som mentorskapet innebär. Även om mentorn fick en medmänsklig handledning av sin handledare så syns det informativa behovet inom mentorsverksamheten.

Dagboksanteckningarna visar att handledaren har med sitt stödjande, rådgivande och accepterande förhållningssätt kunnat främja mentorns personliga utveckling i förhållande till barnet. Mentorn har under processen känt i vissa svårare situationer osäkerhet i sin roll för barnet. Då barnet inte visar sitt intresse till mötena och avbokar en stor del av mötena har mentorn haft känslor av otillräcklighet och okunnighet om sitt ansvar i relationen. I resultaten kan ses att dessa känslor ändrats med tiden och med hjälp med sin handledares stöd och engagemang i de svåra situationerna. En vändpunkt i mentorsrelationen sker då handledare arrangerar ett mellanutvärderingstillfälle för mentor, barn, föräldrar och handledare. Under värderingen går deltagarna igenom oklarheter samt orsaker till avbokade möten på ett respektfullt sätt. Mentor och handledare försöker tillsammans få svar till sina funderingar och lyssnar på familjens önskan att fortsätta. Tillsammans kommer deltagarna överens om fortsatt mentorskap på ett strukturerat sätt.

Det som också kommer fram i anteckningarna är att mentorn har fått ett nytt perspektiv om mentorskap via grupphandledning med andra mentorer. Detta har varit möjligt först i slutet av processen då också andra mentorer börjar med sitt mentorskap med sina egna invandrarbarn. Tillfällena har erbjudit utbyte av erfarenheter, känslor och tankar kring verksamhet och mentorskap. I resultaten ser man att mentorn fått stöd i bemötande för sitt mentorsbarn under hela processen men stöd också från andra håll syns särskilt i slutändan. Man kan observera att mentorn har fått en förståelse om en ny kultur och om mentorskapets positiva inverkan på inkludering av invandrarbarn i det nya samhället. I resultaten kommer det fram att mentorn har fått kunskap om inklusion och bemötande av invandrarbarn då mentor möter barnet. Det är via de praktiska erfarenheter och i dia-

log med barnet som mentorn utvecklar sin förmåga att hjälpa invandrabarnet i att bli delaktig i samhället.

Inom varje tema kan man se en positiv förändring hos barnet över den långa tidsperioden. Resultaten visar även att mentorns sätt att bemöta barnet har positiva effekter för inklusion och delaktighet. Sammandragsvis kan det också sägas utgående från anteckningarna att mentorns roll har varit betydande för barnet men att den handledning som mentorn fått under mentorskapet också haft en viktig andel under hela inklusionsprocessen. Mentorn har särskilt lagt vikt på ett socialpedagogiskt gott bemötande gentemot invandrabarnet vid möten. Det goda bemötandet syns också i resultaten framförallt då barnet visar förtroende, trygghet och delaktighet i mentorsrelationen.

7 ANALYS OCH DISKUSSION

7.1 Analys kring resultat

I analyskedet kopplas tidigare forskning och den teoretiska referensramen till resultaten från dagboksanteckningarna. Vi sammanställer och analyserar dessa delar för att finna svar på syfte och frågeställning i forskningen.

7.1.1 Gott bemötande i relationen mellan mentor och barn

I resultatet avspeglas ett gott bemötande av tillit och trygghet i relation mellan mentor och barn. Mentorn bemöter barnet med empati och utgår från ett öppet förhållande som grundar sig på glädje och aktiviteter i olika miljöer. Det hur mentor bemöter barnet visar sig ha en stor betydelse för barnets trivsel i relationen och med tanke på inklusion i den nya kulturen. Ett gott bemötande har enligt dagboksanteckningar främjat barnets självkänsla, trygghet, öppenhet, attityder och barnets sociala liv.

Blennberger (2005 s.377) betonar att ett gott bemötande karaktäriseras bland annat av öppenhet, förtroende och empati. Han menar att varje människa bör bemötas utgående från enskilda fall och utgående från människans individuella behov så att ett stämmingsläge av respekt skapas i en ömsesidig relation. (Blennberger 2005 s. 376).

Också Croona (2003) skriver i sin avhandling att en förutsättning för goda möten är öppenhet och intresse för andra människor. Croona anser också att respekt och försiktighet i bemötandet leder till integritet och autonomi. Detta syns också i resultaten då det sker en positiv förändring i barnets självförtroende under mentorskapet. Croona beskriver vidare i sin avhandling att man kan förverkliga goda möten genom att tillmötesgå den andra personens önsningar och krav. Detta kan man också se i resultaten då mentor låter mentorbarn vara med i beslutsfattande om gemensamma aktiviteter och lyssnar på barnets åsikter.

I resultaten nämns att barnet erbjuds tröst och stöd av mentorn vilket också är en förutsättning för empatisk handling. Enligt Blenneberger (2005 s. 382) kräver bemötande i vissa situationer stöd, tröst och uppmuntran.

Resultaten visar att barnet i början kände sig osäker vid möten med mentor. Enligt psykoanalytiker Erik H. Erikson (Carlander 2001 s. 16) genomgår människan 8 utvecklingskriser under sitt liv som kan lösas på varierande sätt. I detta fall kan man utgående från resultaten anta att barnet genomgår en utvecklingskris som handlar om en *identitetsförvirringsfas*. Barnet oroar sig ofta under denna tidsperiod om sin personlighet, om att inte duga till och bli utanför. Då det handlar om osäkra barn kan kompisrelationer vara av avgörande betydelse för barnet. Orsaker till otrygga möten kan dock vara väldigt mångfasetterade och svåra att förstå. (Carlander 2001 s. 19,15)

Resultaten visar att barnets trygghetskänsla betydligt vuxit under mentorskapet och att man då kan utgå från att ett gott bemötande och en god vänskapsrelation har legat till grund för detta. Det visar sig i resultaten att mentor och barn har ett ömsesidigt förhållande där båda parterna ger och tar. Eriksson & Markström (2000 s. 152) betonar detta då de beskriver mänsklig kommunikation som givande och tagande på ömsesidig plan. I

resultaten har en fördjupad kommunikation uppnåtts via gemensamma aktiviteter och diskussioner då en samhörighet i relationen har uppstått.

7.1.2 Inklusion och delaktighet i mentorskapet

Forskningsresultaten visar att mentorskapet är av betydande del för barnets inklusion och delaktighet i en ny kultur och ett nytt samhälle. Mentorskapet främjar inklusion i och med att mentorn höjer barnets engagemang i omgivningen, i sociala nätverk samt uppmuntrar barnets delaktighet på olika arenor. Sådana arenor omfattar t.ex. skola och andra betydande platser i närmiljön. Mentorn innefattar barnet i sin egen sociala omgivning samt bekantar barnet med det finska språket, kulturen och traditioner.

Martin Grander (2009) skriver i sin avhandling att mentorbarnet i Näktergalen ofta befinner sig i ett utanförskap. Mentorn däremot befinner sig i ett innanförskap. Han menar att mentorskapet kan ses som en möjlighet för barnen att bekanta sig med en ny omgivning och en ny värld via kontakten till innanförskapet, i detta fall till den värld som mentorn befinner sig i. Grander menar att mentorn fungerar som en brobyggare eftersom mentorn är barnets kontaktperson till de samhällseliga strukturerna. Detta kan ske i och med att mentorn introducerar för barnet sin högskolas lokaler, eller mentorns bostadsområden samt andra ställen där mentor brukar vara. Grander påpekar i sin avhandling hur mentorn med sina handlingar kan skapa förändringar för att barnet skall bli inkluderat.

Då barnet på ett tryggt sätt tillsammans med sin mentor bekantat sig med den nya kulturen har också fördomar mot den främmande kulturen upphävts. Barnet upplever det även svårt att komma på möten med mentor då det någon gång kräver en förflyttning till nya ställen. I resultaten kan man observera mentorns uppmuntring till barnet att ta eget engagemang och att bli aktiv i sin omgivning. Lönroth (2007 s.48) beskriver också hur viktigt det är för barnet att uppleva flera miljöer än bara egen närmiljö. Genom att bekanta sig med mentorns närmiljö, så erbjuds barnet nya perspektiv gentemot sin omgivning. Lönroth (2007 s.44) menar också att det hör till mentorns roll att erbjuda barnet nya upplevelser.

I resultatet kan man se att mentor och barn utfört många olika aktiviteter, dessa visar sig haft en positiv effekt på barnets delaktighet samt känslan av inklusion i och med att barnet själv har fått tagit del av beslut fattanden kring aktiviteterna. Gustavsson (2004 s.207) menar att delaktighet och tillhörighet kan förknippas med aktivitet. Deltagandet kan ses som en process på en given social arena. Resultaten visar också att barnet fått uppmuntring av mentoren till användning av språk också i samband med gemensamma aktiviteter. Lönroth (2007 s.46) tar upp språkets betydelse för inklusion av barnet i det nya samhället. Hon menar att det är viktigt att uppmuntra barnet till användning av det nya språket i sin omgivning för att barnet kan känna sig inkluderad och delaktig.

I resultaten kommer det fram att barnet haft svårt att bekanta sig med det nya språket, och att barnet känner sig utanför. Detta visar sig också ändras med hjälp av tiden och mentorskapet. Barnet får stöd från sin mentor att använda sig av språket vid olika tillfällen. Detta visar sig också stärka barnets självkänsla samt känslan av delaktighet, då barnet själv kan ta mera del i sin sociala omgivning. Gustavsson (2004 s.207) påpekar också att samspel med andra människor krävs för att man skall uppleva en hög grad av delaktighet. Nordevall (2011) menar till likhet med Gustavsson att delaktighet formas i samspel mellan människor i sociala praktiken.

7.1.3 Mentorn som rollmodell för barnet

I resultaten ser man att mentorens roll för barnet är att fungera som en vuxen vän, som lyssnar och uppmuntrar barnet under hela mentorskapstiden. Resultaten visar också att barnets behov av mentor är stor till en början, men minskar under mentorskapsprocessen. Barnet visar sig bli mer självsäker och självständig under mentorstiden. Resultaten visar också att mentoren är en pålitlig person för barnet, som reder ut saker, sätter gränser när det behövs och som samtidigt tar mötena på allvar. Utifrån resultaten kan man se att mentor är en person som visar empati samt fungerar som en trygg förebild för barnet.

Detta har enligt resultaten medverkat till att barnet och mentoren fått ett djupare förhållande samt gett barnet en känsla av gemenskap och tillhörighet.

Elisabeth Nordevall (2011) skriver i sin avhandling att en omtyckt mentor beskrivs av barnen som inte för snäll, har humor, och duktig i sitt arbete. Nordevall tar även upp att andra barn i hennes forskning ser på mentoren som en nära kompis. Enligt Nordevall handlar mentorskap om att mentoren skall ge uppmuntran, bekräftelse till barnet samt reflektera gemensamt kring avgörande saker som berör barnet. Detta påpekas också i resultatet, där det ofta kommer fram hur mentoren under hela mentorskapet ger uppmuntran och stöd till barnet. I resultaten kommer det också fram att mentoren och barnet har hittat på gemensamma aktiviteter som skall vara med på att göra mötena roligare. Det visar sig i resultaten att roliga aktiviteter under mötena är med på att skapa ett mer avslappat förhållande, samt att barnet får en känsla av trygghet och tillhörighet. Resultaten visar också att mentoren säkrar barnets trygghetskänsla genom att barnet alltid skall känna sig accepterad i förhållande till sin mentor, men också andra människor i sin omgivning.

Nordevall (2011) menar att som mentor skall man dela med sig av sina personliga erfarenheter, fungera som modell för barnet, samt ge barnet vägledning och skydd genom att ha kontroll över barnets situation. Lönroth (2007 s.48) beskriver också mentorens roll inför barnet som en rollmodell, som skall ge ett gott exempel för barnet genom sitt handlande. I resultaten kan man också se att mentorn fungerar som en rollmodell för barnet, där mentor sätter sig in i barnets situation och stöder barnet i svåra situationer samt sätter tydliga gränser när det behövs.

Lönroth (2007 s. 47) menar att mentorn fungerar som en brygga till en ny värld för barnet. Genom att barnet inte behöver begränsa sitt varande endast i sin närmiljö, utan kan via mentorn också uppleva andra miljöer. Detta visar sig vara en viktig punkt i resultaten, då det tas upp att det viktigaste för barnet är känslan av innanförskap och gemenskap. I resultaten kan man se att barnets känsla av gemenskap är med på att förstärka självkänslan. Resultaten visar även att via mentor har barnet fått en bredare syn på det finländska samhället samt de möjligheter som finns för barnets framtid. Wikström (2007 s.32) menar att mentorns största gåva till barnet är att erbjuda en unik kontakt med full-

ständig uppmärksamhet, där det först och främst handlar om mentorens personliga kraft att påverka barnets och dess liv.

Både Lönroth (2007 s.35) och Nordevall (2011) definerar mentorsrelationen som en ömsesidig relation som är med på att ge barnet en känsla av tillhörighet. Detta stärks av vårt resultat där det flera gånger kommer upp hur barnet fått en känsla av tillhörighet. Mentoren visar att hon speciellt lägger vikten på detta under möten, eftersom en känsla av tillhörighet är med på att främja inklusion.

7.1.4Handledningens betydelse för mentor

Utgående från dagboksanteckningarna kan jag (Saga) som mentor konstatera att handledaren har haft en viktig roll för mig och för själva mentorskapet. Genom handledning har jag kunnat göra rätta beslut och kunnat stöda barnet på ett sätt som främjar både barnet och mentorsrelationen.

Martin Grander (2009) menar i sin avhandling att mentorn får nya erfarenheter och kunskaper då de deltagit i mentorsverksamheten. En framgångsfaktor enligt Grander är att mentorn i början av mentorskapet erbjuds goda och strukturerade regler och ramar inom verksamheten för att utveckla en fruktbar relation.

Detta stämmer också överens med resultaten. Jag har haft ett stort behov av handledning under den långa mentorsperioden. Eftersom Näktergalen mentorskapet i detta fall handlar om ett pilotprojekt så saknades en grupphandledning och organiserade kurser för mentorer i allmänhet. Istället har jag fått information och handledning via min handledare. Enligt resultaten upplevde jag ett behov av ett mera strukturerat handledningstillfälle i grupp. Grupphandledningen tillsammans med andra mentorer var något som möjliggjordes först riktigt i slutet av mentorskapet då också andra mentorer deltog i Näktergalen mentorsverksamheten.

I Näktergalen Malmö, där mentorsverksamheten redan varit verksam i flera år kallas de nya mentorerna till tre obligatoriska undervisningstillfällen innan mentorskapet sätter i gång. Mentorerna får då en uppfattning om mentorsuppgifterna och om sitt ansvar som mentorer samt en helhetsbild om mentorsverksamheten. Informationstillfällena säkrar att mentor fått tillräckligt information om bakgrund samt uppfattat det gemensamma syftet och målen för verksamheten.(Lönroth 2007 s.37)

Eftersom mentorskapet enligt Granders (2009) avhandling i allmänhet kräver ansvarstagande, förmåga att ge kritik och beröm, gynnar ledarskapsförmågor, konflikthantering och problemlösning så finns det ett behov av vägledning och handledning också för mentorns del. (Grander 2009)

I resultaten kommer det fram att jag som mentor känt en slags osäkerhet att handla i situationer där barnet inte visat tillräckligt intresse mot mötena. Då barnet berättat om sin situation på skolan har det väckt funderingar hos mig om min roll som mentor och om mitt ansvarsområde. Det har då varit handledaren som med sitt pedagogiska perspektiv informerat mig om de ansvarsområden som egentligen tillhör mig som mentor. Utan handledarens stöd och engagemang i sådana situationer kunde relationen få en annan karaktär som inte främjar någondera av deltagarna i verksamheten. Genom handledning har jag som mentor kunnat förhålla mig till också svårare situationer på ett sätt som gynnat min egen uppfattning om inklusion och bemötande av invandrarbarnet. Jag har som mentor också fått möjlighet till att genomgå en personlig utveckling i förhållande till mentorskapet via handledning.

Lilja Cajvert menar att handledarens roll för mentorn är inte bara att fungera som en pedagog under processen. Handledaren utför en kontinuerlig dialog med mentorn där båda parterna lär sig. Mentorn bör under hela processen vara medveten om sina behov och känslor samt ha en kontroll över dessa. Diskussioner med handledare möjliggör att mentorn kan uppmärksamma sin inre värld och skapar utrymme för reflektion under mentorskapet.(Cajvert 1998 s.18-21)

Då jag som mentor haft en viss kontroll över mina egna behov och känslor så har jag också lättare kunnat se invandrarbarnets behov av stöd med tanke på inklusion och be-

mötande. Detta kommer även fram i resultaten och särskilt då jag som mentor känt mig osäker vid avbokningssituationer. Jag kan utifrån mina egna erfarenheter utgående från dagboksanteckningarna dra den slutsatsen att jag utvecklat min förmåga att hjälpa barnet att bli inkluderad och accepterad på sin skola och eventuellt också på andra arenor.

I resultaten nämns att jag som mentor har känslor av otillräcklighet i relation till barnet vid tidpunkter då barnet inte kommer på de gemensamma mötena. Det kommer fram i dagboksanteckningarna att mentorsrelationen förbättras tydligt i och med en mellanutvärdering tillsammans med handledare, mentor, barn och föräldrar. Målen för Näktergalen blir tydliga för alla deltagande och då får relationen också en positivare riktning i och med schemalagd tidtabell för möten mellan mig och barnet. Handledaren ansvarar i detta fall att sådana mellanutvärderingar arrangeras vid behov. Handledning påverkar inte endast mig som mentor utan också indirekt på barnet och dess uppfattning om sin delaktighet i verksamheten. Också Cajvert (1998 s. 21) betonar handledarens ansvar i sådana situationer då det är upp till handledaren att dela med sig den kunskap som behövs för att lösa liknande situationer. Lönroth (2007 s.35, 36) understrycker även vikten av en schemalagd verksamhet och samarbete för en lyckad relation mellan mentor och barn.

7.2 Metoddiskussion

Resultatet i forskningen går ihop med syftet i arbetet på ett önskevårt sätt. Resultaten visar att Näktergalen mentorsverksamheten främjar inklusion och delaktighet för invandrabarnet. Enligt resultaten krävs det ett gott bemötande och tillräckligt stöd för både mentor och barn under hela processen för att inklusion av invandrabarn blir möjlig.

Under forskningsprocessens belopp märkte vi att metodvalet deltagande observation och fallstudieundersökning samt dagboksanteckningar som dokumentation fungerade nöjaktigt. Fallstudie som undersökningsmetod granskar på fallet utgående från en empirisk synvinkel. Eftersom forskningen avgränsades till att forska endast ett invandrabarn

bör den externa validiteten övervägas. Studien granskas utifrån ett relativt subjektivt perspektiv men resultaten kan nödvändigtvis ändå inte generaliseras till andra fall. Med hjälp av tidigare undersökningar om området har vi ändå fått bekräftelse till våra forskningsresultat. Idealet i denna intensiva typ av fallstudieforskning kunde även vara att kombinera olika typer av fall för att garantera en relevans och fungera som en slags kontroll i undersökningen.

Med hjälp av deltagande observation och dagboksanteckningar om fallet har vi i vår undersökning fått en konstruktion av verkligheten med en hög intern validitet. Vi har upplevt att nackdelen med fallstudieundersökning och deltagande observation är att dessa metoder varit väldigt tidskrävande i och med att mentorsrelationen mellan barn och mentor pågått i en lång tid. Pilotprojektet har också krävt ekonomiska resurser från forskarens del i och med att det handlat om ett pilotprojekt. Undersökaren har själv ansvarat de aktiviteter som gjorts tillsammans, vilket i sin tur påverkat valet av aktiviteter och därmed forskningssituationen till en viss grad.

Vi anser att med hjälp av fallstudie, deltagande observation, teorier och tidigare forskning har forskningsfrågan och syfte besvarats i arbetet. Deltagande observation har möjliggjort att forskningen har följt ett relativt fritt mönster där forskaren själv kunnat påverka riktningen i studien. Fastän den interna validiteten i denna typ av forskning är hög och metodvalet hämtar med sig en god nyansrikedom så har vi upplevt problem gällande den externa validiteten. Det har förekommit en viss osäkerhet i valet av korrekt data till resultat då forskarens egna dagboksanteckningar fungerat som material. Då man använder dagboksanteckning som insamlingsmetod finns det risken att all denna komplexa data inte registreras. Det handlar snarare om forskarens egna upplevelser och observationer om en viss situation. Valet av deltagande observation som metod för forskningen har medfört en risk att resultaten påverkats av något vi själva skapat, då undersökningseffekten möjligen försvagats. Då vi granskat på forskningen utifrån en fallstudieundersökning inom Näktergalen mentorsverksamhet så har också infört att forskaren fångats känslomässigt i mötena och möjligtvis förlorat förmågan att reflektera kritiskt. Mentorn, i detta fall forskaren, har därför strävat till att observera möten med barnet också på ett objektiva sätt.

Den insamlade data via fallstudieundersökning och deltagande observation i forskningen har tolkats på ett väldigt selektivt sätt. Vid analyskedet har vi upplevt det svårt att dela in och gruppera data då man vid insamling inte förstod att skriva tillräckligt detaljerade anteckningar. Data kan då bli svår att tolka då den förhåller sig på allmän nivå och viktiga detaljer inte kommer på papper. I detta sammanhang kunde en annan insamlingsmetod av data ha tagits i bruk. Intervju, bandspel eller video kunde eventuellt ha fungerat i kombination med anteckningarna men då skulle de tre grundläggande etiska kraven inte uppfyllas och integritetsskydd riskeras.

Utgående från deltagande observation, fallstudieundersökning och dagboksanteckningar samt med hjälp av innehållsanalys har vi ändå lyckats komma fram med det centrala i forskningen. Trots att insamling och analys av empiriskt material ansetts utmanande så kan man även säga att det empiriska materialet på sätt och vis fungerat som stöd till våra valda teorier och tidigare forskningar.

7.3 Arbetslivsrelevans

Examensarbete baserar sig på ett pilotprojekt inom Näktergalen mentorsverksamhet. Vi hoppas att med hjälp av examensarbetet och pilotprojektet på Arcada, bidra med en vidare utveckling av Näktergalen mentorsverksamhet. Under forskningsprocessen försöker vi vara uppmärksamma för både fördelar och nackdelar med denna mentorsverksamhet i praktiken. Önskvärt skulle vara att Näktergalen kunde samarbeta med flera skolor och därmed möjliggöra att allt flera studenter och mentorer kan delta i mentorsverksamheten för en ömsesidig nytta. Samtidigt så önskar vi att Näktergalen mentorverksamhet på lång sikt kan vara med på att påverka ett mindre rasistisk samhälle, samt utgöra att alla former för exkludering av individer i samhället minskar. Med att använda sig av vårt arbete, så får man också en bredare förståelse för hur man kan använda sig av mentorverksamheten. Denna forskning kring Näktergalen mentorsverksamhet skulle även kunna tillämpas till invandrarfamiljer då mentorn inte bara jobbar tillsammans med invandrabarnet, utan också med syskon och föräldrar.

Som socionom i dagens samhälle är det viktigt att vara medveten om det växande multikulturella samhället vi lever i. Det är viktigt att ha information om hur man skall bemöta människor från olika kulturer, samt vara medveten om de olikheter som finns. Med hjälp av vårt arbete hoppas vi att kunna hjälpa professionella också inom andra områden ute i arbetslivet. Vårt arbete går in på hur man som professionell borde bemöta ett invandrabarn samt hur kunna möjliggöra inklusion av invandrabarn. Med den information vi samlat in så hoppas vi att vårt arbete kan utgöra ett stöd för både daghem och skola i arbete med invandrabarn.

Det är viktigt att också inom andra arbetsområden, där man arbetar med människor, vara medveten om hur man bemöter invandrabarn och invandrarfamiljer. Med hjälp av vårt examensarbete hoppas vi att kunna stöda flesta möjliga i bemötande av personer från ett annat land och kultur.

7.4 Förslag till vidare forskning

Eftersom vi i vår undersökning avgränsat att endast granska ett fall anser vi att det finns ett behov av en bredare forskning kring inklusion av invandrabarn med hjälp av Näktergalen mentorsverksamhet. En sådan bredare forskning kunde granska flera fall i olika trakter i det finländska samhället. Det vore även intressant att göra intervjuer för att få en bredare förståelse och ett annat perspektiv inom temat. Ett annat intressant forskningsområde kunde vara att forska i hur invandrabarnet blir bemött t.ex. på daghem och skola, och om invandrabarnet upplever en delaktighet i sin omgivning. Kunde liknande mentorsverksamheter även användas som stöd för hela invandrarfamiljen?

Vidare forskning kunde även göras om mentorers uppfattning om mentorsverksamhetens nytta för barnet men också för mentorn själv. Detta har redan undersökts till en del i ett antal andra länder men inte så mycket i det finländska samhället. Därför skulle denna typ av forskning vara intressant att titta närmare på i framtiden.

Avslutningsvis vill vi lyfta fram ett citat som vi tycker beskriver mentorns betydelse för barnet. Detta sammankopplar även våra centrala begrepp om delaktighet, inklusion och bemötande inom forskningen kring Näktergalen mentorsverksamhet.

“Don’t walk behind me, I may not lead

Don’t walk in front of me, I may not follow,

Just walk beside me, and be my friend”

(Unknown)

KÄLLOR

Alsmark, Gunnar; Kallehave, Tina & Moldenhawer, Bolette. 2007. Inklusions – och exklusionsprocesser i skandinavien. Stockholm: Makadam.

Andersson, Binnie Kristal. 2001. Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn – en psykologisk modell. Lund: Studentlitteratur.

Angelöw, Bosse & Jonsson, Tom. 1998. Introduktion till socialpsykologi. Lund: Studentlitteratur

Asmervik, Sverre ; Fløistad, Guttorm ; Kjeldstadli, Knut ; O'Gorman, David ; Sletmo, Einar ; Momrak Haugann, Else ; Wormnæs, Siri ; Solheim, Ragnar & Birkemo, Asbjørn. 2005. Barn med behov av särskilt stöd. Lund: Studentlitteratur

Blennberger, Erik. 2005. Etik – I socialpolitik och socialt arbete. Lund: Studentlitteratur.

Carlander, Jacob; Eriksson, Kerstin; Hansson-Pourtaheri, Ann-Sofie & Wikander, Birgitta. 2001. Trygga och otrygga möten – Vardagsetik och bemötande i arbete med människor. Förlagshuset: Gothia.

Cajvert, Lilja. 1998. Behandlarens kreativa rum – om handledning. Lund: Studentlitteratur.

Croona, Gill. 2003. Etik och utmaning. Om lärandet av bemötande i professionsutbildning. Akademisk avhandling för filosofie doktorexamen vid institutionen för pedagogik, Växjö universitet. Tillgänglig: www.avhandlingar.se/om/gill+croona/Hämtat: 16.9.2011

Eide, Tom & Hilde. 2006. Kommunikation i praktiken – Relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg. Gyldendal Akademisk: Liber

Eide, Tom & Hilde. 1997. Omvårdnadsorienterad kommunikation- relationsetik, samarbete och konfliktlösning. Lund: Studentlitteratur.

Ely, Margot; Steinmetz, Ann McCormack; Garner, Diane; Friedman, Teri & Anzul, Margot. 1991. Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken. Lund: Studentlitteratur.

- Eriksson, Lisbeth & Markström, Ann-Mari. 2000. Den svårfångade socialpedagogiken. Lund: Studentlitteratur
- Eriksson, Lisbeth & Winman, Thomas. 2010. Learning to fly, socialpedagogy in a contemporary society. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg
- Forskningsetiska delegationen. 2009. Etiska principer för humanistisk, samhällsvetenskaplig och beteendevetenskaplig forskning och förslag om ordnande av etikprövning. Helsingfors.
- Fangen, Katrine. 2005. Deltagande och observation. Malmö: Liber
- Grander Martin 2009. Lärande i mentorskap. En studie av lärandet i Malmö högskolas mentorsverksamhet i Näktergalen. Magisteruppsatts i utbildningsvetenskap. Malmö högskola
- Holme, Idar Mange & Solvang, Bernt Krohn. 1997. Forsknings – metodik. Lund: Studentlitteratur
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2007. Förståelse, beskrivning och förklaring. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Rebecka. 2004. Landsfullmäktige. Landstingets program om integration. Landstinget Kronberg. Tillgänglig: www.ltkronoberg.se. Hämtat: 19.12.2011
- Larsen, Ann Kristin. 2007. Metod helt enkelt. Malmö: Gleerups
- Lunneblad, Johannes. 2009. Den mångkulturella förskolan – Motsägelser och möjligheter. Lund: Studentlitteratur.
- Lönroth, Sild Carina. 2007. The Nightingale Scheme- A song for the heart. Training reports. Holmbergs Malmö AB
- Madsen, Bent. 2006. Socialpedagogik. Integration och inklusion i det moderna samhället. Lund: Studentlitteratur
- Markström, Ann-Marie. 2007. Att förstå förskolan – Vardagslivets institutionella ansikten. Lund: Studentlitteratur
- Meriam B. Sharam. 1998. Fallstudien som forskningsmetod. Lund: Studentlitteratur

Molin, Martin 2004. Delaktighet inom handikappområdet – en begreppsanalys I: Gustavsson, Anders. 2004. Delaktighetens språk. Lund: Studentlitteratur

Nordevall, Elisabeth. 2011. Gymnasielärares uppdrag som mentor – En etnografisk studie av relationens betydelse för elevens lärande och delaktighet. Jönköping University. Tillgängligt: www.avhandlingar.se/om/elisabeth+nordevall/ Hämtat: 18.9.2011

Sandberg, Ann-Kristin. 2007. Mentorskap i praktiken. Så här gör du för att lyckas. Holmgren&Partners AB Lund

WHO:s grunddokument. 2011. Tillgängligt: <http://www.who.int/classifications/icf/en/>. Hämtat: 7.11.2011

Wigg, Ulrika. 2008. Bryta upp och börja om. Berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet. Lindköping Universitet. Institution för beteendevetenskap och lärande. Tillgängligt: www.avhandlingar.se/om/ulika+wigg/ Hämtat 20.10.2011

Wikström, Charlotta 2007. Vinnande mentorskap: en praktisk handbok. Ekerlid. Stockholm

Yin, K. Robert. 2007. Fallstudier; Design och genomförande. Lund: Studentlitteratur